

มูลนิธิศึกษาและเผยแพร่พระพุทธศาสนา
Dhamma Study And Support Foundation

เข้าใจเรื่องกรรม

เล่ม ๒

บรรยายโดย

สุจินต์ บริหารวนเขตต์

อุปติ ๔

อดีตักดิ์ อุปติสมบัติเป็นเรื่องของฝ่ายดีนี่ ผมเคยอ่านเจอว่า อุปติคือกิเลส
นี่ครับ

ส. ความหมายของอุปติ คือ สภาพธรรมที่ทรงไว้ซึ่งทุกข์ ในอรรถกถาสังยุตต
นิกาย สคาถวรรค นันทิสุตระ กล่าวถึงอุปติ ๔ มีข้อความว่า

บทว่า อุปติ ในบทว่า อุปติหิ นรฺสส นันทนา ได้แก่ อุปติ ๔ อย่าง คือ กามูปติ
อุปติคือ กาม ๑ ชันฐูปติ อุปติคือชั้น ๑ กิเลสอุปติ อุปติคือกิเลส ๑ อภิสังขารูปติ อุปติคือ
อภิสังขาร ๑

สำหรับกามูปติ อุปติ คือ กาม ได้แก่ รูป เสียง กลิ่น รส โสภณูปะ ซึ่งชาวโลกถือว่า
กามเป็นที่อาศัยของความสุข หรือว่ากามเป็นที่อาศัยแห่งสุข

นี่เป็นชีวิตประจำวันที่ทุกท่านแสวงหา เพราะคิดว่าความสุขของท่านอาศัยกาม
ถ้าปราศจากกามแล้ว คือ ปราศจากรูป ปราศจากเสียง ปราศจากกลิ่น ปราศจากรส
ปราศจากโสภณูปะที่ดีๆ ชีวิตย่อมไม่มีความสุข

นี่คือความรู้สึกของชาวโลก คือ เห็นว่ากามเป็นที่อาศัยแห่งสุข แต่ตามความจริง
แล้ว กามเป็นที่อาศัยแห่งทุกข์ เพราะเหตุว่ากามไม่เที่ยง เกิดขึ้นแล้วก็ดับไป ไม่ยั่งยืน

เพราะฉะนั้นบางครั้งทรงแสดงว่า กามมุสา คือ แสดงสภาพเหมือนเป็นสุข โดยที่
แท้แล้วเป็นสภาพที่เป็นทุกข์ ถึงจะกล่าวว่าย่างนี้ ทุกท่านก็ยังคงต้องการหรือแสวงหา
กามูปติ อุปติ คือ กาม อยู่นั่นเอง เพราะเหตุว่ายังไม่ประจักษ์แจ้งลักษณะที่เป็นทุกข์ของ
กาม คือ สภาพที่เกิดขึ้นแล้วก็ดับไป

เพราะฉะนั้นก็ให้ทราบด้วยว่า อุปติ คือ สภาพซึ่งทรงไว้ซึ่งทุกข์ สามารถจะ
จำแนกออกได้หลายนัย เช่น โดยนัย ๔ สภาพธรรมใดก็ตามซึ่งเป็นทุกข์ ทรงไว้ซึ่ง
สภาพแห่งทุกข์ ย่อมนำมาซึ่งทุกข์ สภาพนั้นเป็นอุปติ เช่น กาม เป็นกามูปติ

สำหรับชั้นนี้ก็เช่นเดียวกัน ชั้นนี้ก็เป็นที่อาศัยแห่งทุกข์ เป็นสภาพที่ทรงไว้ซึ่งทุกข์
เป็นสภาพซึ่งนำมาซึ่งทุกข์ เป็น ชันฐูปติ ซึ่งทุกท่านก็ยังคงต้องการชั้นนี้คือ ต้องการที่
จะเห็น ต้องการที่จะได้ยิน ต้องการรูป ต้องการเวทนา ต้องการสัญญา ต้องการสังขาร

ต้องการวิญญาน เพราะเหตุว่ายังไม่ประจักษ์ลักษณะที่เป็นทุกข์ของขันธ เพราะเหตุว่าขันธทั้งหมดเป็นที่อาศัยแห่งทุกข์

นอกจากนั้นแล้ว กิเลสก็เป็นอุปธิ คือ เป็นกิเลสอุปธิ เพราะเหตุว่ากิเลสเป็นที่อาศัยแห่งทุกข์ในอบาย ถ้าใครยังมีโลภะ ยังมีโทสะ ยังมีโมหะ อันเป็นเหตุให้กระทำอกุศลกรรม ย่อมไม่พ้นจากอบาย เพราะเหตุว่าไม่มีใครสามารถที่จะนำไปสู่ออบาย นอกจากกิเลส ทุกคนมีโลภะ มีโทสะ มีโมหะ เพราะฉะนั้นทุกคนก็ยังมีกิเลสซึ่งเป็นที่อาศัยแห่งทุกข์ในอบาย ถ้าได้กระทำอกุศลกรรมเพราะโลภะ หรือเพราะโทสะ หรือเพราะโมหะก็ตาม เมื่อเป็นกรรมย่อมสามารถที่จะทำให้ปฏิสนธิในอบายภูมิได้ เพราะฉะนั้นกิเลสก็เป็นกิเลสอุปธิ

นอกจากนั้นแล้วก็ยังมี อภิสังขารูปธิ อุปธิ คือ อภิสังขาร ได้แก่ เจตนาซึ่งเป็นกรรม เป็นที่อาศัยของทุกข์ในภพ เพราะเหตุว่าเจตนาซึ่งเป็นกุศลกรรมก็มี เจตนาซึ่งเป็นอกุศลกรรมก็มี เพราะฉะนั้นไม่ว่าจะเป็นเจตนาซึ่งเป็นกุศลหรือเจตนาที่เป็นอกุศลก็เป็นอภิสังขาร คือ เป็นอุปธิที่เป็นที่อาศัยแห่งทุกข์ในภพ

ตราบใดที่ยังมีกุศลย่อมให้ผลเป็นกุศลวิบาก ทำให้เกิดในสุคติ ก็ยังไม่พ้นไปจากสังสารวัฏ ยังไม่พ้นไปจากทุกข์ได้ การเกิดเป็นมนุษย์ เป็นสุคติภูมิ มีความสุขมากไหม เกิดเป็นมนุษย์ หรือว่าบางท่านจะพอเห็นทุกข์บ้างแล้วของการเกิดเป็นมนุษย์ แต่ถึงแม้ว่าจะเห็นทุกข์บ้าง ก็ยังไม่ใช่ทุกข์แท้จริง เพราะฉะนั้นถึงแม้ว่าจะเกิดในมนุษย์ซึ่งเป็นสุคติภูมิ ก็ยังไม่พ้นจากทุกข์ในภพ ยังจะต้องมีการเกิดอีก ยังจะต้องมีการตายอีกอยู่เรื่อยๆ แม้ในสุคติภูมิก็ตาม หรือถึงแม้ว่าจะเกิดในสวรรค์ ก็จะต้องถึงกาลที่สิ้นสุดของการเป็นเทพในสวรรค์ เพราะเหตุว่ายังไม่พ้นจากอภิสังขารูปธิ เจตนาอันนั้นก็ยังเป็นกุศลบ้าง เป็นอกุศลบ้าง ตราบใดที่ยังมีกิเลสอยู่

นี่คืออุปธิ ๔

อุปธิ ๑๐

ข้อความในขุททกนิกาย จุฬินิทเทส เมตตคฺคฺมาณวกปปัญฺหานิทเทส ข้อ ๑๕๔ แสดงถึงอุปธิ ๑๐

เพราะฉะนั้นกรรมจะแสดงโดยนัย ๑ ก็ได้ ๔ ก็ได้ ๑๐ ก็ได้ ถ้าเข้าใจความหมายของอุปติว่า หมายความว่าถึง สภาพธรรมที่ทรงไว้ซึ่งทุกข์ จะจัดประเภทหมวดหมู่ของอุปติได้หลายอย่าง ไม่จำเป็นว่าจะต้องเป็น ๔ เสมอไป เพราะเหตุว่าสภาพธรรมใดๆ ซึ่งทรงไว้ซึ่งทุกข์ จะแสดงโดยอุปติ ๑๐ ก็ได้ เช่นในขุททกนิกาย จูฬนิทเทส เมตตคฺคฺคาณวก ปัญหานิทเทส ข้อ ๑๕๔ มีข้อความว่า

คำว่า อุปติ ในอุเทศว่า "อุปตินิทานา ปภวนฺติ ทุกฺขา" ดังนี้ ได้แก่ อุปติ ๑๐ ประการ คือ

เมื่อนี้ก็รู้ดีว่ามากแล้ว ทัวไปในชีวิตประจำวัน หนีไม่พ้นอุปติ ๔ คือ กามุปติ ทุกวันๆ ขันธุปติ ก็ทุกขณะที่ได้เห็น ที่ได้ยิน เป็นต้น กิเลสอุปติ เมื่อเห็นแล้ว ได้ยินแล้ว ก็เกิดโลภะบ้าง โทสะบ้าง อภิสสังขารุปติ ไม่ใช่มีแต่เฉพาะโลภะ โทสะ ยังเกิดเจตนาที่เป็นกุศลบ้าง อกุศลบ้าง ที่จะกระทำการที่เป็นกุศลบ้าง อกุศลบ้าง ทุกวัน ทุกๆวัน ในชีวิตประจำวัน แล้วแต่ว่าภพหนึ่งชาติหนึ่งของแต่ละท่านจะมีกี่วัน ถ้าแตกย่อยออกไปก็เป็นกี่ชั่วโมง แตกย่อยออกไปอีกก็เป็นกี่นาที จนถึงกึ่งขณะจิต

นี่ก็แสดงให้เห็นว่า ไม่พ้นจากอุปติเลย แต่แม้กระนั้นก็ยังมียุปติ ๑๐ ที่แสดงละเอียดออกไปอีก คือ

๑. ตัณหุปติ อุปติ คือ ตัณหาหรือโลภะนั้นเอง
๒. ทิฏฐุปติ อุปติ คือ ทิฏฐิ คือ ความเห็นผิด
๓. กิเลสอุปติ อุปติ คือ กิเลส
๔. กัมมุปติ อุปติ คือ กรรม
๕. ทุจฺจริตฺตูปติ อุปติ คือ ทุจฺจริต
๖. อาหารุปติ อุปติ คือ อาหาร
๗. ปฏิสฐูปติ อุปติ คือ ปฏิสฐ คือ โทสะ
๘. อุปติ คือ อุปาทินนธาคู ๔
๙. อุปติ คือ อายตนะภายใน ๖
๑๐. อุปติ คือ หมวดวิญญาน ๖

ทุกข์แม้ทั้งหมดก็เป็นอุปติ เพราะอรรถว่ายากที่จะทนได้ เหล่านี้เรียกว่าอุปติ ๑๐

คำว่า ทุกขะ คือ ขาติทุกข์ ชราทุกข์ พยาธิทุกข์ มรณทุกข์ และ ทุกขีย่อย ไม่มีอะไรเป็นสรณะ ไม่มีอะไรเป็นที่พึ่ง เหล่านี้เรียกว่าทุกข์ ทุกข์เหล่านี้มีอุปธิเป็นนิทาน หรือนิทานะ คือ แดนเกิด มีอุปธิเป็นเหตุ มีอุปธิเป็นปัจจัย มีอุปธิเป็นการณะ ย่อมมี ย่อมเป็น เกิดขึ้น เกิดพร้อม บังเกิด ปราภฏ เพราะฉะนั้นจึงชื่อว่า ทุกข์ ทุกข์ทั้งหลายมีอุปธิเป็นเหตุย่อมเกิดขึ้น

เต็มไปหมดเลย อุปธิทั้งนั้น เพราะฉะนั้นก็ทุกข์ทั้งนั้น ขึ้นอยู่กับว่า สามารถจะพิจารณาธรรมละเอียดขึ้น เข้าใจชัดขึ้น เห็นสภาพที่แท้จริงของธรรมนั้นๆมากขึ้น แต่ไม่เพียงขั้นเข้าใจ แต่ต้องประกอบกับสติ ระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมจนประจักษ์แจ้งในสภาพที่เป็นอุปธินั้นๆด้วย

ถ้าท่านผู้ฟังคันคว้าต่อไปในพระไตรปิฎก ก็จะมีอุปธิในนัยอื่นอีก แล้วแต่จะทรงแสดงไว้โดยหมวดเท่าไร

อดิศักดิ์ เท่าที่ฟังอาจารย์มา อุปธิก็เป็นกิเลสทั้งหมดเลย เพราะฉะนั้นไม่ใช่ ๑๐

สุ. เป็นกรรมก็มีคะ แล้วเป็นวิบากก็มี

ผู้ถาม ทุกอย่างก็จะเป็นอุปธิไปหมด

สุ. ทุกอย่างที่เป็นสภาพซึ่งทรงไว้ซึ่งทุกข์ เพราะเหตุว่าท่านผู้ฟังอาจจะพิจารณาถึงทุกข์บางอย่างซึ่งพอจะเห็นได้ เช่น คำว่า ทุกขะ คือ ขาติทุกข์ ความเกิดเป็นทุกข์ เริ่มเห็น หรือเริ่มพิจารณาหรือยัง ความเกิดเป็นทุกข์ ถ้ากำลังมีความทุกข้อยู่อย่างหนึ่งอย่างใด ให้ทราบทั่ว ถ้าไม่เกิด ทุกข์นั้นไม่มี ไม่ว่าจะเป็นทุกข์กาย หรือทุกข์ใจ เวลาที่ทุกข์กายยังไม่เกิด ก็ไม่เห็นว่าเป็นทุกข์ แต่เวลาที่ทุกข์กายเกิดขึ้นแล้ว จะปวดหัว ตัวร้อน หรือว่าอะไรก็ตามแต่ ให้ทราบทั่ว ถ้าไม่เกิดขึ้น คือ ไม่มีชาติ คือความเกิด ปวดหัว ตัวร้อน ก็มีไม่ได้ ทุกข์ซึ่งเกิดเพราะชาติ ความเกิด ก็ย่อมมีไม่ได้ แต่ที่ทุกข์ทั้งหลายมี ก็เพราะมีการเกิด

เพราะฉะนั้นการเกิดเป็นทุกข์จริงๆ เพราะเหตุว่านำมาซึ่งทุกข์อื่นๆด้วย เช่น ชราทุกข์ บางท่านที่อายุยืนมากๆ ไม่มีโรคภัยไข้เจ็บเลย แต่ก็เป็นผู้ไม่มีกำลังเลย พยายามที่จะออกกำลังให้มากขึ้น เพื่อที่จะให้มีกำลังขึ้น แต่แม้อย่างนั้นเมื่อชราขึ้น เรี่ยวแรงก็หมดไป นี่ก็เป็นทุกข์เพราะชรา ซึ่งถ้าไม่มีการเกิด ชราทุกข์ก็มีไม่ได้ หรือแม้แต่พยาธิทุกข์

มรณทุกข์ ทั้งหมดนั้น ข้อความในเมตตคฺคฺมาณวกปัญหานิทเทส แสดงว่าทุกข์ทั้งหมดนั้น ไม่ใช่สฺรณะ และไม่ใช่วิปัสสิทฺถัง ๑๐ ประการ

เพราะฉะนั้นก็ต้องพิจารณาจริงๆ จนกว่าที่จะเห็นว่า สภาพธรรม คือ ตัณหาเป็นอุปธิ ทิฏฐิเป็นอุปธิ กิเลสเป็นอุปธิ กรรมเป็นอุปธิ ทุจฺจิตเป็นอุปธิ อาหารเป็นอุปธิ ปฏิกะเป็นอุปธิ อุปาทินนธาคูเป็นอุปธิ อายตนะภายในเป็นอุปธิ วิญญานเป็นอุปธิ

กรรมที่ไม่ประกอบด้วยปุปฺพเจตนา

ผู้ถาม ในเรื่องของกรรมที่ผมเคยอ่านเคยเรียนมาเล็กน้อย เป็นคนละภาคกับที่อาจารย์บรรยายในมโนรทปฺรณี เกี่ยวกับกรรม ๑๒ ประการ เรียกว่า กรรม ๑๒ และผมเคยอ่านพบว่า พระผู้มีพระภาคตรัสกับภิกษุว่า ภิกษุทั้งหลาย เราถือว่า เจตนาอันเป็นกรรม แต่อ่านไปพบกรรมอีกจำนวนหนึ่งใน ๑๒ ประการนั้น ปรากฏว่ามีกรรมชนิดหนึ่งที่ผู้ทำปราศจากเจตนา ที่เรียกว่า กุฏิตตากรรม หรือกุฏิตตาวาปนกรรม ผมเคยนำเรื่องนี้เรียนถามผู้รู้บางท่าน ท่านกล่าวว่า กรรมชนิดนี้ถึงแม้จะขาดเจตนา แต่ก็ให้ผล เพราะฉะนั้นพระพุทธพจน์ที่พระองค์ทรงกล่าวว่า ภิกษุทั้งหลาย เราถือว่า เจตนาอันเป็นกรรม ท่านยกเว้นเอากรรมตัวนี้ เพราะกรรมตัวนี้ย่อมให้ผล แม้ว่าจะขาดเจตนาก็ตาม และผู้กล่าวในธัมมสํกัจจกัณ ทานก็อธิบายยกตัวอย่างเช่น เราโยนของแข็ง จะเป็นขวดเหล็กก็ตาม ขวดเบียร์ก็ตาม โยนออกไปนอกหน้าต่าง โดยปราศจากเจตนา คนเดินผ่านมาก็ถูกสิ่งเหล่านั้นเข้า เป็นเหตุให้เขาบาดเจ็บหรืออาจจะถึงตาย สิ่งเหล่านั้นมีผล คือความเจ็บปวดหรือความตายเกิดขึ้น การตายนี้จะต้องสนองแก่ผู้กระทำ แม้ว่าผู้นั้นขาดเจตนาก็ตาม กระผมอยากจะทราบคำอธิบายโดยละเอียดในทัศนะนี้จากอาจารย์ครับ ขอขอบคุณครับ

ส. ไม่มีจิตสักขณะหนึ่งที่เกิดขึ้นได้โดยปราศจากเจตนาเจตสิก เจตนาเป็นเจตสิกดวงหนึ่งซึ่งเป็นสัพพจิตตสาธารณเจตสิก หมายความว่าถึงเป็นเจตสิกซึ่งต้องเกิดกับจิตทุกดวง ไม่ว่าจะเป็นกุศลจิตขณะใด ขณะนั้นต้องมีเจตนาเจตสิกเกิดร่วมด้วย ไม่ว่าจะเป็นอกุศลจิตขณะใด ขณะนั้นต้องมีเจตนาเจตสิกเกิดร่วม ไม่ว่าจะเป็นวิบากจิต

ซึ่งไม่ใช่กุศลจิตและอกุศลจิต ก็ต้องมีเจตนาเจตสิกเกิดร่วมด้วย แม้ว่าจะเป็นจิตของพระอรหันต์ คือ กิริยาจิต ซึ่งไม่ใช่กุศลจิต และไม่ใช่อกุศลจิต ก็ต้องมีเจตนาเจตสิกเกิดร่วมด้วย เพราะฉะนั้นเจตนาจึงมีทั้งที่เป็นกุศล ที่เป็นอกุศล ที่เป็นวิบาก ที่เป็นกิริยา

เพราะฉะนั้นที่กล่าวว่าปฏิจจสันตยเป็นกรรมที่ปราศจากเจตนา น่าจะหมายความว่า กรรมที่ปราศจากปฏิจจเจตนา หมายความว่าเจตนาก่อนที่จะทำกรรมนั้น เช่น ความตั้งใจที่จะทำกุศลหรืออกุศล โดยปกติที่จะกระทำกุศลกรรมหรืออกุศลกรรมย่อมมีปฏิจจเจตนา ความตั้งใจที่จะทำก่อนที่จะกระทำนั้นจะสำเร็จลง เช่น คิดที่จะให้สิ่งหนึ่งสิ่งใดแก่ใครเป็นกุศลนะคะ แต่ยังไม่ได้อะไร แต่ปฏิจจเจตนามีแล้ว แล้วก็มีกรรมเตรียม เช่น การถวายภัตตาหาร ก็จะต้องมีการซื้อหา มีการจัดเตรียมปรุงที่จะถวาย เหล่านี้ก็เป็นปฏิจจเจตนา แต่ถ้ายังไม่ได้อะไรถวายแม้ว่าอาหารเสร็จแล้ว จัดว่าเป็นทาน การให้ หรือยัง กุศลยังไม่สำเร็จ

ต่อเมื่อใดได้มีการให้ คือ การถวายแล้ว ขณะนั้นก็เป็นมัญจนเจตนา คือ เจตนาในขณะที่กำลังทำกุศล หลังจากนั้นถ้าเป็นกุศลที่มีกำลัง ก็ไม่ลืม ยังมีปฏิจจเจตนา คือ กุศลจิตระลึกถึงกุศลกรรมที่ได้กระทำแล้วบ่อยๆ แล้วแต่กำลังของกรรมนั้น ถ้าเป็นกรรมซึ่งมีกำลังมาก ก็ระลึกถึงบ่อยๆ แต่ถ้าเป็นกรรมเล็กน้อยๆ ไม่ได้เกิดความปีติโสมนัสมากเท่าไร ทำแล้วก็ลืมไป เยอะแยะ เช่น ถ้าจะถามท่านผู้ฟังว่า ทำกุศลกรรมอะไรบ้าง อาจจะนึกไม่ออก แต่ว่าบางกุศลกรรมก็อาจจะนึกออก

เพราะฉะนั้นที่กล่าวว่าปฏิจจสันตยเป็นกรรมที่ไม่มีเจตนา ถ้าเป็นกุศลหรืออกุศลจิต ในขณะที่นั้นหมายถึงกรรมที่ไม่ประกอบด้วยปฏิจจเจตนา คือ ไม่มีความตั้งใจที่จะกระทำกรรมนั้นก่อนที่จะกระทำกรรมนั้น แต่ไม่ได้หมายความว่า ในขณะที่เป็นกุศลจิตหรืออกุศลจิตนั้นไม่มีเจตนาเลย ต้องมีเจตนาเจตสิกเกิดกับกุศลจิตและอกุศลจิตทุกครั้ง

ก่อนที่จะมาฟังธรรม มีเจตนาที่จะมาหรือเปล่า มี เป็นปฏิจจเจตนา เมื่อมาแล้ว กำลังฟัง ก็เป็นมัญจนเจตนา เป็นกุศลจิต นี่ก็แสดงให้เห็นว่า กรรมแต่ละกรรม บางกรรมมีปฏิจจเจตนา มีมัญจนเจตนา มีปฏิจจเจตนา มีมัญจนเจตนา แต่ว่าบางกรรมมีมัญจนเจตนา ไม่มีปฏิจจเจตนา ไม่มีมัญจนเจตนา แต่ที่จะกล่าวว่า ไม่มีเจตนาเลย เป็นสิ่งที่ไปไม่ได้หรือเป็นไปได้ ลองคิดดู เจตนาเจตสิกต้องเกิดกับจิตทุกดวง ไม่มีจิตสักดวงเดียวซึ่ง

ปราศจากเจตนาเจตสิก แล้วแต่ว่าเจตนาอันนั้นจะเป็นกุศลเจตนาหรืออกุศลเจตนา หรือวิบากเจตนา หรือกิริยาเจตนา

สภาพของจิตกับกรรม

ผู้ถาม ที่อาจารย์อธิบายมา เป็นเรื่องที่ผมยังไม่เคยรู้ เช่น เรื่องเจตสิก เรื่องปุปผเจตนา คือ กุฎตตากรรม กรรมที่ขาดเจตนา ท่านอาจารย์กล่าวว่า เจตนาอันนั้นต้องปราศจากปุปผเจตนา ก่อนใช่ไหม

ส. ขาดเจตนาไม่ได้ แต่ขาดปุปผเจตนาได้

ผู้ถาม แต่เจตนาหลังๆ เช่น มุญจนเจตนา อปรเจตนา ในกรณีตัวอย่างที่ผมถามนี้ อาจจะมีปุปผเจตนา คือ โยนของแข็งลงไป โดยปราศจากความรู้ว่ามีคนข้างล่าง และเขาไม่ได้ติดตามผลต่อไป มุญจนเจตนาก็ย่อมไม่เกิดกับตัวเขา แต่ปรากฏว่าผลเกิดแล้ว คือ คนนั้นหัวแตก อปรเจตนาเขาก็ไม่มีอีกต่อไป เขาก็ไม่ทราบว่าเขาทำความผิด อันนี้แหละครับที่ กรรมที่ทำแล้วนั้นจะสนองผลเป็นวิบากกับเขาในชาติหน้าหรือเปล่า

ส. ไม่มีค่ะ แต่อย่าโยนบ่อย ๆ นะคะ เพราะคิดว่าไม่มี ต้องระมัดระวังค่ะ

ขอประทานโทษค่ะ ที่ว่าไม่มี หมายความว่าไม่มีเจตนาที่จะเบียดเบียนประทุษร้ายใครในขณะนั้นแน่นอน ใช่ไหมคะ เพราะฉะนั้นต้องพิจารณาถึงเจตนาขณะนั้นจิตเป็นกุศลหรืออกุศล ขณะที่กำลังโยนของทิ้งไป เป็นกุศลหรืออกุศล

ผู้ถาม เป็นอภัยากฤตก็แล้วกันครับ

ส. ไม่ได้ค่ะ ไม่ใช่พระอรหันต์ แล้วจะเป็นกิริยาจิตไม่ได้ สำหรับผู้ที่ไม่ใช่พระอรหันต์ นอกจากวิบากจิต คือ จักขุวิญญาณ โสตวิญญาณ ฆานวิญญาณ ชิวหาวิญญาณ กายวิญญาณ สัมปฏิจฉันนะ สันตึรณะ หลังจากนั้นแล้วก็ เป็นกุศลหรืออกุศล ต่อจากโงฐัพพะณะซึ่งสำหรับผู้ที่ไม่ใช่พระอรหันต์แล้ว มีกิริยาจิตเพียง ๒ ดวง

นี่เป็นเรื่องละเอียด แต่ให้ทราบว่าสำหรับผู้ที่ไม่ใช่พระอรหันต์ จะกล่าวว่าเป็นกิริยาจิตในขณะที่กระทำการหนึ่งสิ่งใดไม่ได้ ต้องเป็นกุศลจิตหรืออกุศลจิต

ผู้ถาม สรุปแล้ว ปุพพเจตนาย่อมจะเกิดเสมอ จะไม่เกิดไม่ได้ ยกเว้นพระอรหันต์ อย่างนั้นใช่ไหมครับ

ส. ไม่ใช่ค่ะ ตรงกันข้ามนะค่ะ ทุกท่านย่อมมีกุศลจิตและอกุศลจิตสลับกัน ถ้าไม่กล่าวถึงวิบากจิตและกิริยาจิต ซึ่งสำหรับปุถุชนแล้วมีกิริยาจิตเพียง ๒ ดวงเท่านั้น แต่สำหรับพระอรหันต์แล้ว มีกิริยาจิตแทนกุศลจิต และอกุศลจิต เพราะเหตุว่าพระอรหันต์ไม่มีกุศลจิต ไม่มีอกุศลจิต เพราะฉะนั้นมีกิริยาจิต

เพราะฉะนั้นผู้ที่ยังเป็นปุถุชนจะนั่ง จะนอน จะยืน จะเดิน จะพูด จะคิด จะรับประทานอาหาร จะมีชีวิตอยู่เป็นปกติประจำวัน ย่อมไม่พ้นจากกุศลจิตและอกุศลจิต ในขณะที่พระอรหันต์ ท่านก็นั่ง นอน ยืน เดิน พูด คิด บริโภคอาหารเป็นประจำ ทำกิจบริหารร่างกายเป็นประจำ แต่ด้วยกิริยาจิต เพราะฉะนั้นสำหรับปุถุชนจะไปเป็นกิริยาจิตอย่างพระอรหันต์ ในขณะที่นั่ง นอน ยืน เดิน พูด นั่ง คิด ไม่ได้

เพราะฉะนั้นในขณะที่กำลังโยนของ เป็นกุศลจิตหรือเป็นอกุศลจิต

นี่เป็นเรื่องละเอียดที่จะเข้าใจเรื่องของกรรมเพิ่มขึ้นจากสภาพของจิต ซึ่งจะต้องเข้าใจก่อนว่า ในขณะที่นั้นเป็นกุศลจิตหรือเป็นอกุศลจิต ถ้าไม่ได้โยนของในขณะที่ กำลังยืนอยู่เดี๋ยวนี้เป็นกุศลจิตหรืออกุศลจิต กำลังพูดอยู่เดี๋ยวนี้เป็นกุศลจิตหรืออกุศลจิต กำลังคิดอยู่เดี๋ยวนี้เป็นกุศลจิตหรืออกุศลจิต

ผู้ถาม ถ้าอย่างนั้นผมขอแยกสักนิด ขณะที่กำลังฟังบรรยายของท่านอาจารย์ ผมยังไม่กระจ่าง ยังมีความสงสัยอยู่ เป็นกุศลจิตหรือเป็นอกุศลจิต

ส. ขณะสงสัยเป็นกุศลไม่ได้ แต่ขณะที่เข้าใจเป็นกุศล ขณะที่สงสัยไม่ใช่กุศล

นี่เป็นเรื่องที่ต้องพิจารณา ขณะที่ไม่ฟัง เป็นกุศลจิตหรือเป็นอกุศลจิตคะ

ผู้ถาม เป็นอภัยากฤต

ส. อภัยากฤต เป็นไม่ได้ไงคะ อภัยากฤต หมายถึง วิบากหรือกิริยา แต่หลังเห็นแล้วจะพ้นจากอกุศลหรือกุศลไม่ได้ สำหรับผู้ที่เป็นปุถุชน หลังได้ยินแล้วจะพ้นจากอกุศลหรือกุศลไม่ได้ สำหรับผู้ที่ไม่ใช่พระอรหันต์มีกิริยาจิตเพียง ๒ ดวง หรือ ๒ ประเภท

ผู้ถาม กิริยาจิตคืออะไรครับ

ส. กิริยาจิต คือ จิตซึ่งไม่ใช่เหตุที่จะให้เกิดผล คือ ไม่ใช่กุศลและอกุศล
กิริยาจิต คือ จิตที่ไม่ใช่วิบากคือไม่ได้เป็นผลของกุศลและอกุศล สำหรับผู้ที่ไม่ใช่พระ
อรหันต์ก็มีกุศลจิตและอกุศลจิต เป็นเหตุให้เกิดกุศลวิบากและอกุศลวิบาก แต่สำหรับผู้
ที่เป็นพระอรหันต์แล้ว ดับกิเลสหมดสิ้นแล้ว ไม่มีทั้งกุศลและอกุศล เพราะฉะนั้นจึงไม่มี
การเกิดอีกหลังจากปรินิพพานแล้ว และเมื่อเป็นพระอรหันต์แล้ว ก็มีเพียงวิบากจิตกับ
กิริยาจิตแทนกุศลและอกุศล กิริยาจิตของพระอรหันต์แทนกุศลและอกุศลของผู้ที่เป็น
ปุถุชน หรือผู้ที่ไม่ใช่พระอรหันต์

รู้ว่าเป็นอกุศลจิตเมื่อสติเกิด

ประวัติฯ ขณะที่ผมเดินมานี้ คิดว่าอาจจะเป็นอกุศลจิต โดยที่ไม่ครบองค์
ผลของมันก็ต้องมี ไข่มุขครับ ขณะที่ถือไม้ค้ำอยู่นี้ อาจจะเป็นกุศลหรืออกุศลก็ได้

ส. อาจจะ แล้วทำอย่างไรถึงจะรู้ได้แน่ละคะ ว่าเป็นหรือไม่เป็น

ประวัติฯ สติต้องเกิด

ส. อาจจะนะคะ มีบางคนคิดว่าตนเองมีกุศลเยอะมากเลย ในขณะที่
ที่ไม่ทำอกุศล คิดว่าเป็นกุศลโดยตลอด แต่ว่าต้องเป็นเรื่องของสติสัมปชัญญะ ที่จะ
ระลึกจริงๆ ลองคิดอีกทีว่า เป็นกุศลหรืออกุศล

ประวัติฯ เป็นอกุศลครับ

ส. ค่ะ เพราะว่าในขณะนั้นเป็นไปในทานหรือเปล่า เป็นไปในศีล
หรือเปล่า เป็นไปในภาวนา คือ ความสงบของจิต หรือว่าสติระลึกถึงลักษณะของสภาพ
ธรรมที่กำลังปรากฏ แล้วรู้ในสภาพที่ไม่ใช่ตัวตนหรือเปล่า

เพราะฉะนั้นอกุศลนี้ขึ้นและช้านานมาก ช้านานจนนั่งด้วยอกุศล นอนด้วย
อกุศล ยืนด้วยอกุศล เดินด้วยอกุศล คิดด้วยอกุศล พุดด้วยอกุศล เพียงแต่ว่าจะเป็น
อกุศลประเภทใด จะถึงขั้นเป็นกรรมบถหรือไม่เป็นกรรมบถ

ประวัติฯ อกุศลหรืออกุศลเหล่านั้น ชื่อว่า มีวิบาก ไข่มุขครับ

ส. เฉพาะกรรมเท่านั้น เจตนาเป็นกรรมที่ทำให้จิตและเจตสิกที่เป็นวิบากเกิด กัมมปัจจัยเป็นปัจจัยให้วิปากกรรมเกิดขึ้น แต่ต้องเป็นกรรม เป็นเจตนาซึ่งเป็นกุศลและอกุศล แต่ถ้าเป็นอกุศลจิต ซึ่งยังไม่เป็นกรรมบถหนึ่งกรรมบถใดในอกุศลกรรมบถ ๑๐ ไม่ใช่ธรรมที่จะทำให้เกิดวิบาก

ถ้าเห็นดอกไม้สวยๆ แล้วชอบ จะทำให้เกิดวิบากอะไร ถ้าชอบรสหวาน แล้วก็เอาน้ำตาลใส่ในอาหาร แล้วก็รับประทาน จะทำให้เกิดวิบากอะไร อกุศลจิตธรรมดา ไม่ได้เป็นเหตุให้เกิดอกุศลวิบาก แต่อกุศลกรรม คือ เจตนาที่เป็นอกุศลในอกุศลกรรมบถ ๑๐ จะทำให้เกิดวิปากกรรมเกิดขึ้น

ถ้าเพียงแต่พอใจเฉยๆ ไม่ได้ทำกรรมหนึ่งกรรมใดในอกุศลกรรมบถ ๑๐ ไม่ทำให้เกิดวิบาก แต่สะสมเป็นอุปนิสัยปัจจัย ทำให้มีอสังขยต่างๆ กัน บางคนชอบดนตรี เล่นดนตรี เป็นอกุศลกรรมอะไรหรือเปล่า จะทำให้เกิดอกุศลวิบากอะไรหรือเปล่า ก็ไม่เป็น แต่ก็สะสมอุปนิสัยรักดนตรี ชอบดนตรี หรือฟังดนตรี หรือถ้าเป็นนักดนตรีที่สะสมมามาก ก็เป็นผู้ที่เล่นดนตรีอย่างชำนาญแม้ในวัยเด็กได้ โดยการสะสมที่เป็นอุปนิสัยปัจจัย

รูปซึ่งเกิดเพราะกรรม – รูปซึ่งเกิดเพราะจิต

ประวัติที่ ผมเรียนถามเมื่อครั้ง วิบากไม่มี แต่กัมมชรูปจะมีไหมครับ กรรมที่ไม่ครอบงำ ไม่ถึงกรรมบถ ไม่มีวิบาก ไซ้ไหมครับ และผลของมันก็จะไม่มีด้วย ไซ้ไหมครับ หมายถึงรูปหรือว่าอื่นๆ

ส. ท่านผู้ฟังต้องแยกนะคะ รูปซึ่งเกิดเพราะกรรม และรูปซึ่งเกิดเพราะจิต รูปซึ่งเกิดเพราะกรรมเป็นสมุฏฐานกับรูปซึ่งเกิดเพราะจิตเป็นสมุฏฐาน รูปที่เกิดเพราะกรรมเป็นสมุฏฐาน เมื่อกรรมทำให้ปฏิสนธิจิตเกิดในอุปปาตขณะนั้นเอง กรรมก็ทำให้กัมมชรูปเกิดพร้อมกับอุปปาตขณะของปฏิสนธิจิต ในขณะที่รูปที่เกิดพร้อมกับอุปปาตขณะของปฏิสนธิจิตไม่ใช่จิตตชรูป แต่เป็นกัมมชรูป

เพราะฉะนั้นก็ต้องเป็นรูปที่เกิดเพราะกรรม ไม่ใช่รูปซึ่งเกิดเพราะจิต แต่ในเวลาที่ถูกสลจิตเกิดกระทำการหนึ่งกรรมใด รูปในขณะนั้นเป็นจิตตชรูป ไม่ใช่เป็นกัมมชรูป

ประวิทย์ คือผมไม่ได้หมายถึงจิตตชรูป แต่หมายถึงรูปกายหลัง

สุ. ก็ต้องเกิดเพราะกรรม

ประวิทย์ แต่ไม่ใช่กรรมที่ว่านี้ ใช้ไหมครับ กรรมเล็กๆอย่างถือไมโครโฟนนี้ ไม่ครอบองค์ ไม่อยู่ในกรรมบถ กุศลกรรมบถหรืออกุศลกรรมบถ ใช้ไหมครับ

สุ. ไม่ใช่กรรมบถ แต่เป็นกุศลจิตหรืออกุศลจิต ท่านผู้ฟังถือไมโครโฟนอย่างนี้ ในขณะที่ท่านผู้ฟังท่านอื่นอาจจะถืออีกอย่างหนึ่งตามการสะสม ตามการคุ้นเคยของการถือสิ่งหนึ่งสิ่งใด ซึ่งแต่ละคนสะสมมา การนั่ง การนอน การยืน การเดิน การพูด ไม่ใช่เป็นกรรมทั้งหมดคะ แต่ว่าสะสมเป็นอุปนิสัยทำให้กิริยาอาการที่นิ่ง ที่นอน ที่ยืน ที่เดินก็ต่างกันไป การพูดก็มีลักษณะของรูปต่างๆกันไป ตามการสะสม ซึ่งไม่ใช่กรรม

ประวิทย์ ผลก็ไม่มีเลย เว้นจิตตชรูป

สุ. ก็เป็นอุปนิสัยปัจจัยไฉนะ ที่ทำให้แต่ละคนมีการเดินลักษณะต่างๆ การพูดลักษณะต่างๆ แต่ไม่ใช่เป็นผลของกรรมหนึ่งกรรมใด เป็นผลของการสะสมของกุศลจิตและอกุศลจิต ซึ่งทำให้เกิดจิตตชรูปนั้นๆขึ้น

ขณะนั้นไม่มีเจตนาที่จะประทุษร้าย เพราะเหตุว่าเจตนาเป็นกรรม แต่อย่าลืมว่าในขณะที่จิตเป็นกุศลหรือจิตเป็นอกุศล ถึงแม้ไม่ใช่อกุศลกรรม เป็นอกุศลจิตหรือเปล่า นี่เป็นสิ่งที่ต้องพิจารณา แยกอกุศลกรรมออกจากอกุศลจิต ถึงแม้ว่าไม่ใช่อกุศลกรรม ขณะนั้นเป็นอกุศลจิตหรือเปล่า ขณะนั้นไม่ใช่กรรม เพราะเหตุว่าไม่มีเจตนาที่จะประทุษร้าย แต่อย่าลืม อกุศลจิตมี ถึงไม่เป็นปัจจัยให้เกิดกรรม แต่อกุศลจิตสะสมแล้วที่จะเป็นผู้ประมาท ผู้เลินเล่อ

วิบากจิต กับอกุศลจิตต่างกัน

ผู้ถาม สำหรับในเรื่องอกุศลจิตตามที่ผมศึกษามา แม้กระทั่งว่าเราอยู่คนเดียวโดยปราศจากเหตุปัจจัยอื่นๆภายนอก เกิดจากเหตุปัจจัยภายใน คือ ความคิด คือ สังขารธรรม เกิดขึ้นจากความคิดเห็นในเรื่องต่างๆ แล้วก็ตั้งประเด็นออกมา แล้วก็ได้ผล

ด้วยตัวเองว่า สิ่งเหล่านี้ที่เราคิดนี่มันถูกในความรู้สึกของเรา แต่นั่นเป็นมิจฉาทิฐิ คิดอยู่ คือ มีคนกล่าวว่า บางคนอยู่เฉยๆ ทั้งวัน ไม่ได้ทำอะไรเลย ก็คิดว่าตัวเองไม่ได้ประกอบกรรมชั่ว เพียงแค่นี้ ไม่ทำให้คนอื่นเดือดร้อน ก็พอแล้ว แต่ปรากฏว่าการเฉยๆ แต่ความคิดเบียดเบียนตัวเองให้เกิดมิจฉาทิฐิ สิ่งเหล่านั้นเป็นความผิด ไม่ทำให้ยกตัวเองไปสู่ความเจริญได้

ปัญหาที่ผมจะเรียนถามนะครับ เมื่อก็กล่าวถึง อกุศลจิตที่เรียกว่า อุปนิสยปัจจัย ถ้าทำบ่อยๆ แล้วไม่มีวิบากกรรมเป็นผล แต่ว่ามันจะสะสมเป็นนิสัยไปในภพหน้า ชาติหน้าต่อไป ผมยกตัวอย่างเช่น คนที่พูดจาโดยปราศจากความระมัดระวัง อาจจะเป็นผมเอง มันเป็นวาสนา พูดไปๆ โดยปราศจากเจตนาแล้ว ผลกรรมที่ท่านอาจารย์กล่าวว่าไม่มี แต่ปรากฏว่าสังคมเขาไม่ยอมรับ เขาบอกว่า คนพูดนี้ปากไม่ค่อยดีนัก อันนั้นน่าจะเรียกว่าเป็นวิบากอย่างหนึ่ง คือ พูดจาแม้ว่าเจตนาจะดี แต่สังคมเขาไม่ยอมรับภาษาที่พูดอย่างนี้ ซึ่งมันเรื่องของวาสนา เราจะไม่เรียกอย่างนั้นว่าเป็นผลของวิบากหรือครับ

ส. วิบากเป็นในขณะที่กำลังเห็น กำลังได้ยิน กำลังได้กลิ่น กำลังลิ้มรส กำลังรู้สิ่งที่กระทบสัมผัสกาย นั่นเป็นขณะที่เป็นวิบาก ส่วนความรู้สึกพอใจไม่พอใจ หรือคนอื่นจะกล่าวอย่างไร นำมาซึ่งสุขทุกข์อย่างไร นั่นไม่ใช่เรื่องของวิบาก วิบากเพียงชั่วขณะที่กระทบเสียง โสตวิญญูณเกิดขึ้นได้ยินเสียงนั้น

บุพพเจตนา กับ อนันตริยกรรม

อดีตักดิ์ อย่างในทางโลก ทางสังคมทางกฎหมาย ถ้านาย ก. ยกปืนขึ้นมาจะยิงเจตนาจะยิงนาย ข. บุพพเจตนาของเขาก็คือยิงนาย ข. และเมื่อลั่นปืนไปแล้วพลาดไปถูกบิดาของนาย ก. เอง ตามกฎหมายไม่ถือว่าผิดฐานฆ่าบิดา ที่นี้ทางธรรมเท่าที่ฟังอาจารย์ก็คงจะเหมือนกัน

ส. เดี่ยวค่ะ ฆ่าใครคะ ลูกปืนนั้นฆ่าใคร

อดีตักดิ์ ก็เป็นบิดา แต่ทางกฎหมายไม่ถือว่าฆ่าบิดา ไม่เป็นอนันตริยกรรม

ส. แล้วความจริงคือฆ่าใคร

อดีตักดิ์ ความจริงจะฆ่านาย ข. ปุพพเจตนาจะฆ่านาย ข.

ส. แต่ใครตาย

อดีตักดิ์ ก็บิดาตาย

ส. เพราะฉะนั้นฆ่าใคร

อดีตักดิ์ ก็พลาดไปฆ่าบิดาเข้า แต่ปุพพเจตนาไม่มี เขาจะยิงนาย ข.

ส. ปุพพเจตนา คือ เจตนาฆ่า

อดีตักดิ์ แล้วอย่างนี้ถือว่า อนันตริยกรรม

ส. แน่นนอนค่ะ

ผู้ถาม การกระทำปีตุฆาตบิดา ผู้ถามถามในลักษณะที่ผู้ทำร้ายเขามีสติสัมปชัญญะสมบูรณ์ แต่เป็นมิชฌาทิฏฐิ แต่ในกรณีที่ผมจะถามท่านอาจารย์ ผู้ฆาตกรกระทำปีตุฆาตหรือมาตุฆาต โดยที่เขาขาดสติสัมปชัญญะ เรียกภาษาวรรณคดี คือ วิกลจริต ผลก็คือกรรมในฝ่ายชั่วเหมือนกัน คือ ฆ่าบิดามารดา จะต้องรับผลของกรรม ผลของวิบากในชาติปัจจุบันหรือเปล่า

ส. ในชาติปัจจุบันนี้ให้ผลน้อยมาก ไม่เหมือนในชาติต่อไป เหมือนดอกไม้ยอมให้ผลเพียงเป็นดอกไม้ ไม่ใช่เป็นผลไม้ซึ่งจะสืบต่อพันธุ์ไม้นั้นต่อไปอีก

เพราะฉะนั้นบาปหรือบุญที่ให้ผลในปัจจุบันย่อมน้อยกว่า มีกำลังที่จะให้ผลและให้ผลน้อยกว่าบาปหรือบุญที่จะให้ผลในชาติต่อไป ซึ่งอาจทำให้เกิดในสุคติภูมิหรือทุคติภูมิได้ และผลของกรรมก็ย่อมติดตามให้ผลมากกว่า ถ้าให้ผลในปัจจุบันชาติ ก็เพียงเล็กน้อย

ผู้ถาม คนฆ่าบิดามารดา ถือว่าให้ผลน้อยในชาตินี้หรือครับ

ส. กรรมมีโอกาสให้ผลทั้งในชาตินี้ หรือในชาติต่อไป คือ ชาติหน้า หรือในชาติต่อจากนั้นไปอีก

ผู้ถาม ในกรณีของกรรมที่กล่าวกันว่า ฆ่าบิดามารดาหนึ่ง ฆ่าพระอรหันต์หนึ่ง และอะไรต่ออะไร กระผมจำได้ไม่หมด ปรากฏว่า กรรมประเภทนี้ถ้าเมื่อใครประพฤติปฏิบัติแล้ว ต้องได้รับวิบากในชาตินั้น ในปัจจุบันชาติเสมอ

ส. ไม่จำเป็นค่ะ

ผู้ถาม ยกเว้นว่า ผู้กระทำนั้นวิกลจริต

ส. ที่ว่าเป็นอนันตริยกรรม คือ ให้ผลในชาติต่อไป โดยกรรมอื่นไม่สามารถจะขัดขวางได้ เช่น ถ้าฆ่าบิดา เมื่อจุติ เคลื่อนจากความเป็นบุคคลนี้แล้ว ทำให้ปฏิสนธิในนรก ในอบายภูมิ โดยไม่มีกรรมอื่นมาขัดขวาง จึงเป็นอนันตริยกรรม คือ กรรมที่ให้ผล โดยที่กรรมอื่นไม่สามารถจะขัดขวางได้ แม้ว่าจะทำบุญสักเท่าไรก็ตาม ก็ไม่สามารถที่จะขัดขวางอนันตริยกรรมที่จะให้ผล

ประโยชน์ของการศึกษาเรื่องกรรม

สำหรับประโยชน์ในการรู้เรื่องกรรม มีอะไรบ้าง เพราะเหตุว่าการฟังพระธรรมทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นเรื่องจิต เรื่องเจตสิก เรื่องกรรม เรื่องสติปัฏฐาน ก็ย่อมจะต้องได้ประโยชน์ เพราะฉะนั้น ถ้าจะพิจารณาถึงประโยชน์ของการที่จะเข้าใจเรื่องกรรม ซึ่งเป็นชีวิตประจำวัน ก็จะเห็นได้ว่า เมื่อรู้ว่าขณะใดเป็นอกุศลกรรม สิ่งใดเป็นอกุศลกรรม ก็จะได้เว้นสิ่งนั้น และถ้ารู้ว่าสิ่งใดเป็นกุศล ก็จะได้เจริญกุศลกรรมยิ่งขึ้น อย่างเจตนาฆ่าเจตนาเบียดเบียน ทั้งหมดเป็นอกุศล ไม่ว่าผู้นั้นจะเป็นบิดามารดา หรือไม่ใช่บิดามารดา ผู้ที่ใกล้ชิด หรือผู้ที่ไม่คุ้นเคยเลยก็ตาม ก็จะทำให้ละเว้นอกุศลกรรมกับทุกคน แม้ว่าจะเป็นสัตว์ และเป็นอาหารที่ไม่บริโภค เหลือแล้ว ทิ้งแล้ว แต่ถ้ามีเจตนาที่เป็นกุศล รู้ว่าขณะใดเป็นกุศลจิต ขณะใดเป็นกุศลกรรม ก็ย่อมสามารถที่จะกระทำกุศลกรรมเพิ่มขึ้น

เพราะฉะนั้นประโยชน์ของการรู้เรื่องกรรมและเข้าใจจริงๆ ก็จะทำให้อกุศลกรรมลดน้อยลง และกุศลกรรมเจริญขึ้น

นอกจากนั้นยังเป็นประโยชน์ในการเจริญสติปัฏฐานที่จะรู้ว่า ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน ขณะใดเป็นกรรม ซึ่งเป็นเหตุ และขณะใดเป็นวิบากซึ่งเป็นผล จึงไม่ใช่เรา ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล เช่นในขณะที่กำลังเห็นสิ่งหนึ่งสิ่งใด ก็รู้ได้ว่า ขณะนั้นเป็นผลของกรรม เป็นวิบาก ขณะใดที่จิตเศร้าหมองไม่ผ่องใส ขณะนั้นก็รู้ว่าเป็นอกุศล

จิต เป็นสภาพธรรมอย่างหนึ่งซึ่งเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ไม่ใช่เรา เกิดขึ้นแล้วก็ดับไป แม้สภาพธรรมที่เป็นกุศล ก็ไม่ติดว่าเป็นกุศลของเรา เพราะเหตุว่ากุศลธรรมก็เป็นแต่เพียงนามธรรมซึ่งเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัยแล้วก็ดับไป การอบรมเจริญปัญญา ที่สามารถรู้ลักษณะของสภาพธรรมทั้งหมดตามความเป็นจริง จะทำให้ละคลายการยึดถือสภาพธรรมทั้งหลายว่าเป็นตัวตน เป็นสัตว์ เป็นบุคคล

นี่คือประโยชน์ในการที่จะเข้าใจเรื่องของกรรมละเอียดขึ้น มิฉะนั้นแล้ว ก็ยังเป็นตัวตนอยู่ว่า เป็นกรรมของเรา หรือเราทำกรรม หรือว่าเป็นวิบากของเรา แต่ว่าตามความจริงแล้ว ไม่มีสภาพธรรมใดเลยทั้งสิ้นซึ่งจะพึงยึดถือว่า เป็นของเราได้ บางคนคิดว่า จะทำสิ่งนั้นสิ่งนี้ ขณะนั้นเป็นเราจริงๆที่กำลังคิด และเมื่อได้รับผลจากความคิดที่จะกระทำสิ่งนั้น ก็คิดว่าเป็นเราที่ได้รับผลของสิ่งที่เราคิด แต่เมื่อมีเราคิด ก็ต้องมีผลของการกระทำของเราด้วย

เพราะฉะนั้นถ้ารู้ว่าไม่ใช่เราที่คิด คิดเป็นชั่วขณะหนึ่ง เห็นเป็นอีกขณะหนึ่ง เพราะฉะนั้น ในขณะที่เห็นจะเป็นผลของขณะที่คิดได้ไหม ถ้าสติปัฏฐานเกิดจริงๆ จะรู้ได้ทีเดียวว่า ไม่ใช่ เพราะเหตุว่าขณะที่เห็น ขณะที่ได้ยิน ต้องเป็นวิบาก

อุทิศส่วนกุศลให้เจ้ากรรมนายเวร

ศก มีผู้กล่าวว่า การทำบุญแล้ว ควรจะอุทิศส่วนกุศลให้กับเจ้ากรรมนายเวร ไม่ทราบคำว่า “เจ้ากรรมนายเวร” หมายถึงอะไร อย่างเวลาทำสมาธิ จะอุทิศส่วนกุศลให้แก่เจ้ากรรมนายเวรด้วย ได้หรือเปล่า อย่างไรครับ

ส. ที่จริงแล้วดิฉันอยากจะถามท่านที่อุทิศส่วนกุศลให้เจ้ากรรมนายเวรว่า ท่านมีความเข้าใจเรื่องเจ้ากรรมนายเวรว่าอย่างไร เพราะรู้สึกว่ ใช้กันมากทีเดียวเรื่องเจ้ากรรมนายเวร และกลัวเหลือเกินว่า ถ้าไม่อุทิศส่วนกุศลให้เจ้ากรรมนายเวรแล้ว จะไม่พ้นจากเคราะห์กรรมต่างๆ

มีท่านผู้ใดเคยทำ หรือเคยคิดอย่างนี้บ้างไหมคะ หรือเข้าใจว่าเจ้ากรรมนายเวร คืออย่างไร เมื่อทำบุญแล้ว ควรที่จะอุทิศส่วนกุศลให้ผู้ที่สามารถรู้และอนุโมทนาได้ แต่ว่าเจ้ากรรมและนายเวรดูจะเป็นคำคล้องจองของ “กรรมเวร” กับ “เจ้านาย” ที่ว่ามีเจ้ากรรมนายเวร แต่ตามความเป็นจริงแล้ว ใครทำให้ท่านปฏิสนธิในชาตินี้ เริ่มตั้งแต่ปฏิสนธิทีเดียว อะไรพาให้หรืออะไรทำให้ แต่ละบุคคลเกิดในภพนี้ในภูมินี้ เป็นบุคคลนี้ เจ้ากรรมนายเวรหรือเปล่า หรือกรรมของท่านเอง แต่ละท่าน ที่ได้กระทำแล้วกรรมหนึ่ง เป็นปัจจัยทำให้ปฏิสนธิเกิดขึ้นในภูมินี้

เพราะฉะนั้นไม่มีที่จะว่า บุคคลหนึ่งบุคคลใด ที่จะเป็นเจ้ากรรมของท่าน เพราะเหตุว่าแต่ละท่าน มีกรรมเป็นของตน แม้แต่ปฏิสนธิจิตซึ่งเกิดในภูมินี้ ก็เป็นผลของกรรมหนึ่ง ที่ได้กระทำแล้ว ในอดีตของท่านเอง ไม่ใช่ว่ามีเจ้ากรรมที่ทำให้ท่านปฏิสนธิ

ข้อความในอังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต รัหมปริยายสูตร ข้อ ๑๙๓ พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงธรรมปริยายอันเป็นเหตุแห่งความกระเสือกกระสนแก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจะกล่าว

ภิกษุเหล่านั้นทูลรับพระผู้มีพระภาคแล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ธรรมปริยายอันเป็นเหตุแห่งความกระเสือกกระสนเป็นไฉน

ดูกรภิกษุทั้งหลาย สัตว์ทั้งหลายเป็นผู้มีกรรมเป็นของตนเองตน เป็นผู้รับผลของกรรม เป็นผู้ที่มีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็นพวกพ้อง มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย กระทำกรรมใดไว้ เป็นกรรมดีหรือกรรมชั่วก็ตาม ย่อมเป็นผู้รับผลของกรรมนั้น

เพราะฉะนั้นก็ไม่มีใครจะเป็นเจ้ากรรมนายเวร

อุทิศส่วนกุศลให้เจ้ากรรมนายเวรทำไม

ส. มีใครเคยอุทิศส่วนกุศลให้เจ้ากรรมนายเวรบ้างไหมคะ

ชินวุธ ผมเพียงแต่ยกมือว่า เคยกระทำเท่านั้นนะครับ แต่ผมไม่มีความรู้เรื่องเจ้ากรรมนายเวร

ส. เพราะฉะนั้นที่อุทิศส่วนกุศลให้เจ้ากรรมนายเวร โดยไม่รู้ว่า เจ้ากรรมนายเวรมีหรือเปล่า หรือว่าเป็นใครหรืออย่างไรคะ

ชินวุธ เป็นคติความเชื่อ เชื่อว่า เราทำอะไรให้เขาไม่พอใจ เขาเดือดร้อนอย่างไรก็แล้วแต่ เราก็ขอให้ต่างฝ่ายต่างก็มีโอกาสกรรมต่อกัน อันนั้นเป็นความเชื่อ ถ้าเป็นอย่างนั้น เราแผ่ส่วนกุศลไป แผ่ความเมตตาไป เชื่อว่า ย่อมเป็นการกระทำที่ดี อย่างน้อยที่สุดก็ทำให้ใจเราสบาย ก็เชื่ออย่างนี้ แล้วก็ทำอย่างนี้ แล้วก็ไปเชื่อต่อไปโดยไม่ได้นึกศึกษาว่า พระพุทธเจ้าตรัสไว้ที่ไหน อาจจะมีก็ได้ ก็นี่ก็เป็นคติทางพระพุทธศาสนา

ส. แต่ไม่เคยเห็นเจ้ากรรมนายเวรนะคะ

ชินวุธ อันนี้ที่เป็นตัวเป็นตนก็มีครับ พ่อแม่ผม ผมก็ถือว่าเป็นเจ้ากรรมนายเวร ท่านมีบุญคุณกับผม ผมก็อุทิศให้ พ่อแม่ครูบาอาจารย์นี่อุทิศให้ทุกทีไป

ส. ถ้าอย่างนั้นตามความหมายนี้ คงหมายความว่าถึงผู้ที่มีกรรมต่อกัน ไม่ว่าจะ เป็นกุศลกรรมหรืออกุศลกรรม ชื่อว่า “เจ้ากรรมนายเวร” หรือคะ

ชินวุธ ผมไม่ทราบความจริงหรือความเชื่อของคนอื่นจะเป็นอย่างไร สำหรับผม ผมถือว่า ใครก็ตามที่กระทำกรรมต่อกัน เราก็อยากอุทิศความดีที่ทำให้

ส. อันนั้นเป็นเรื่องของอุทิศ เรื่องแผ่เมตตา อันนี้เป็นเรื่องของความเข้าใจเรื่อง “เจ้ากรรมนายเวร” ไม่ทราบแต่ละท่านมีความคิด มีความเข้าใจเรื่องเจ้ากรรมนายเวรอย่างไร เพราะรู้สึกว่าจะ เป็นธรรมเนียมในการแผ่ส่วนกุศลให้กับเจ้ากรรมนายเวร

ชินวุธ ผมก็เป็นคนธรรมดาๆ ไม่ได้ศึกษา ผมก็มีความเชื่อ ถ้าเราทำความไม่ดีกับใครไว้ ก่อให้เกิดความไม่พอใจกับใครไว้ ก็คิดว่า กรรมนั้นอาจจะสนองกับเราได้เหมือนกัน เพราะฉะนั้นก็เลยคิดว่า ถ้าเราอธิษต์ต่อกันเสีย ก็คงจะดี อันนี้เป็นความเชื่อ และมีคนบอกว่า เวลาเจ็บไข้ได้ป่วย พระพุทธเจ้าบอกว่ามีสาเหตุหลายอย่าง มีกรรม มีพยาธิ มีอุตุ และมีข้อหนึ่งว่าเป็นเรื่องของกรรมที่เราทำอะไรไปในชาติก่อน อาจจะทำให้ท่านผู้นั้นมาทวงบุญทวงคุณ หรือมาทวงกรรมที่เราไปทำไว้ สำหรับผมเองเชื่ออย่างนั้น ด้วยเหตุนี้เวลาทำบุญทำกุศลก็แผ่ส่วนกุศลไป หรือเวลาเจ็บไข้ได้ป่วย ก็ไม่ลืมที่จะใส่บาตรกรวดน้ำถึงท่านที่อาจจะเป็นเจ้ากรรมนายเวร ถ้ามีอะไรต่อกันก็ขอให้อธิษต์ต่อกัน กระผมทำอย่างนั้นด้วยความเชื่อ ไม่ทราบว่าคุณต้องตามคติหรือธรรมของพระพุทธเจ้าหรือเปล่า

สุ. ขอให้พิจารณาโดยละเอียดถึงเรื่องการอุทิศส่วนกุศลและการแผ่เมตตา

สำหรับการอุทิศส่วนกุศล เมื่อได้กระทำกุศลแล้ว สามารถอุทิศให้บุคคลใดก็ได้ที่สามารถจะล่วงรู้ เพื่อเขาจะได้เกิดกุศลจิตที่จะอนุโมทนา ไม่ว่าจะเป็นผู้มีชีวิตอยู่ หรือเป็นผู้ล่วงลับไปแล้ว

ไม่มีเจ้ากรรมนายเวร

แต่สำหรับความเข้าใจเรื่องเจ้ากรรมนายเวร ขอให้พิจารณาจริงๆว่า แต่ละท่านมีกรรมเป็นของตน เพราะฉะนั้นเจ้ากรรมนายเวรไม่มี ไม่มีในฐานะที่ว่าเป็นบุคคลหนึ่งบุคคลใดที่จะดลบันดาลสุขทุกข์ให้กับท่าน เพราะเหตุว่าสุขทุกข์ของแต่ละท่านนั้นย่อมเป็นผลของการกระทำ คือ กรรมของท่านเอง

ผู้อุทิศต้องมีเมตตาจิต

เรื่องของการอุทิศส่วนกุศล หมายความว่า ในขณะที่ผู้อุทิศต้องมีเมตตาจิต จึงสามารถอุทิศส่วนกุศลให้แก่บุคคลนั้นได้ ถ้าท่านขาดเมตตาจิตในบุคคลใด ท่านจะไม่อุทิศส่วนกุศลให้บุคคลนั้น

เพราะฉะนั้นเรื่องของการอุทิศส่วนกุศล ก็เหมือนกับเรื่องการเจริญเมตตา คือต้องเป็นผู้มีเมตตา จึงสามารถอุทิศส่วนกุศลในขณะนั้นได้

ถ้าคิดถึงเจ้ากรรมนายเวรที่มองไม่เห็น กับคิดถึงบุคคลหนึ่งบุคคลใดที่ท่านกำลังไม่พอใจ แทนที่จะคอยโอกาสแผ่เมตตาด้วยการอุทิศส่วนกุศลให้กับเจ้ากรรมนายเวรที่ท่านไม่เห็นหน้า และไม่รู้ว่าเป็นใคร แต่กับคนที่ท่านกำลังเห็น และอาจจะไม่พอใจ บุคคลนั้นจะเคยเป็นเจ้ากรรมนายเวรได้ไหม ลองคิดดู

ซึ่งความจริงเจ้ากรรมนายเวรไม่มี ทุกท่านมีกรรมเป็นของตน แต่ถ้าคิดถึงกรรมที่ได้เคยกระทำต่อบุคคลอื่น และเรียกบุคคลที่ท่านเคยกระทำว่า เป็นเจ้ากรรมของท่าน และใครจะ让他มีความสุข ให้ออกจากการผูกโกรธ ในขณะนั้น ทำไม่ไม่ละเว้น โดยเจริญเมตตากับคนที่ท่านเห็น แทนที่จะไปอุทิศส่วนกุศลให้เจ้ากรรมนายเวรที่ท่านมองไม่เห็น นี่ก็เป็นสิ่งที่ควรพิจารณา

แผ่เมตตาได้เฉพาะผู้ยังมีชีวิตอยู่

สำหรับการแผ่เมตตา แผ่ได้สำหรับบุคคลที่ยังมีชีวิตอยู่เท่านั้น แต่สำหรับผู้ล่วงลับไปแล้ว การแผ่หรือเจริญเมตตาไม่มีประโยชน์ ไม่เกิดผล เพราะเหตุว่าลองพิจารณาตามความเป็นจริง บุคคลนั้นสูญเสียสภาพของการเป็นบุคคลที่เคยเกี่ยวข้อง เคยมีความสัมพันธ์ เคยมีเรื่องราวที่เป็นที่ชอบพอ หรือเป็นที่ชังต่อกัน

เพราะฉะนั้นการที่สามารถมีเมตตาต่อแม้บุคคลซึ่งเป็นที่ไม่รักได้ ในขณะที่ยังมีชีวิตอยู่ ก็เรียกว่า ท่านเป็นผู้ที่อบรมเจริญเมตตา มีกำลังของเมตตาที่สามารถจะแผ่ให้แม้บุคคลซึ่งไม่เป็นที่รักก็แผ่ได้ แต่ถ้าบุคคลนั้นสูญเสียความเป็นบุคคลนั้นแล้ว แล้วท่าน

ก็ไปแผ่เมตตาให้บุคคลนั้น ซึ่งท่านเองรู้ว่า ไม่มีบุคคลนั้นอีกต่อไป เป็นสิ่งที่เป็นไปได้ ในเมื่อท่านเองยอมรู้อยู่แก่ใจว่า ไม่มีบุคคลนั้นอีกต่อไปแล้ว ฉันทิ เรื่องของเจ้ากรรมนายเวรก็ฉันทิ ในเมื่อกรรมก็ได้กระทำไปแล้ว และกรรมนั้นก็เป็นอย่างของท่านเอง และบุคคลที่ท่านกระทำกรรมด้วยในชาติไหนๆก็ตาม ในปัจจุบันชาตินี้จะเป็นใคร

ถ้ากล่าวลอยๆว่า เจ้ากรรมนายเวร โดยที่ไม่รู้ว่าเป็นใครเลย ก็เหมือนกับโมฆะ เพราะเหตุว่าไม่รู้ว่าเป็นใครที่ไหน แต่ถ้าระลึกถึงว่า ควรจะมีเมตตา และควรจะอุทิศส่วนกุศลให้บุคคลทั้งหลายที่สามารถจะล่วงรู้ได้ ไม่ว่าบุคคลนั้นเป็นใคร ท่านก็สามารถจะแผ่เมตตาหรืออุทิศส่วนกุศลให้ แม้คนที่ไม่เป็นที่รัก จะดีกว่าการที่จะไปอุทิศส่วนกุศลให้เจ้ากรรมนายเวร โดยที่ไม่ทราบว่าเป็นใคร ในชาติไหนท่านได้ทำกรรมอะไรกับบุคคลใด จนกระทั่งท่านเรียกบุคคลนั้นว่า เป็นเจ้ากรรมนายเวรของท่าน

เพราะเหตุว่าแม้แต่กรรมในชาติก่อนๆ ก็ยังนึกไม่ออก ไม่สามารถล่วงรู้ได้ว่า ในชาติก่อนๆได้ทำกรรมอะไร จึงจะได้มีเจ้ากรรมนายเวร และเจ้ากรรมนายเวรที่ว่า เป็นเจ้ากรรมนายเวรในชาติไหนก็ไม่รู้ และถ้าเป็นในชาตินี้ ใครเป็นเจ้ากรรมนายเวรของท่านบ้าง และเจ้ากรรมนายเวรที่ท่านได้กระทำกรรมต่อบุคคลนั้น ยังมีชีวิตอยู่หรือว่าล่วงลับไปแล้ว ถ้าล่วงลับไปแล้ว อุทิศส่วนกุศลให้บุคคลนั้นได้ แต่ไม่ใช่หมายความว่าโดยฐานะเป็นเจ้ากรรมนายเวรลอย ๆ โดยไม่รู้ว่าเป็นใคร และเป็นเจ้ากรรมนายเวรในชาติไหน

เพราะฉะนั้นเรื่องของกรรมเป็นเรื่องที่ต้องพิจารณาเหตุผลจริงๆ เพราะว่าถ้าไม่พิจารณาเหตุผล ก็อาจจะกระทำไปโดยที่ไม่เข้าใจว่า จะเป็นกุศลได้จริง ๆ ขึ้นไหน เพราะว่าเพียงแต่การกล่าวว่า อุทิศส่วนกุศลให้เจ้ากรรมนายเวร แต่ไม่รู้ว่าเป็นเจ้ากรรมนายเวรเป็นใคร

ยังมีข้อสงสัยในเรื่องของเจ้ากรรมนายเวรไหมคะ

โดยมากมักจะกลัวเจ้ากรรมนายเวรว่า เจ้ากรรมนายเวรจะทำให้ชีวิตของท่านลำบากเดือดร้อน แทนที่จะระลึกว่า กรรมที่ท่านกระทำเกิดเพราะกิเลส เพราะอกุศลของท่าน เมื่อท่านยังมีอกุศลกรรม ยังมีกิเลสซึ่งเป็นเหตุให้กระทำอกุศลกรรม อกุศลกรรมก็

เกิดขึ้น เพราะฉะนั้นจึงควรระวังเรื่องของกิเลสและเรื่องของอกุศลกรรม มากกว่ากลัวที่จะไม่อุทิศส่วนกุศลให้กับเจ้ากรรมนายเวร

ถ้าผูกเวรแล้วจะหมดเวรอย่างไร

ผู้ถาม อย่างผู้ที่ผูกพยาบาทกัน ไม่ถือว่าเป็นเจ้ากรรมนายเวรกันหรือครับ

สุ. โดยสถานไหนคะ

ผู้ถาม ก็มีในธรรมบท เรื่องนางยักษิณี เป็นการผูกเวรกันมาหลายชาติ

สุ. เมื่อผูกเวรกันแล้ว ทางที่จะหมดเวรนั้นคือทำอย่างไรคะ

ผู้ถาม ที่จะหมดเวรนั้น เรื่องก็มีว่า ตอนสุดท้ายนางยักษิณีจะไปจับลูกของผู้หญิงคนที่ผูกเวรเป็นอาหาร ผู้หญิงคนนั้นก็วิ่งไปที่วัด เอาลูกไปวางที่พระบาทของพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าก็เรียกไปแล้วพูดจนกระทั่ง ๒ คนนี้เลิกผูกเวรกัน

สุ. เพราะฉะนั้นที่จะหมดเวรกัน คือกระทำอย่างไร

ผู้ถาม คงจะเป็นเพราะกุศลจิตที่เกิดขึ้น

สุ. ค่ะ ก็คือไม่จองเวร ไม่โกรธกันไปขณะใด ขณะนั้นก็หมดเวรต่อกัน ก็คือกุศลจิตเกิดทั้ง ๒ ฝ่าย

ผู้ถาม ทีนี้ถ้าอีกฝ่ายหนึ่งทำบุญแล้วก็มีเจตนาที่จะให้อีกฝ่ายหนึ่งได้รับผลบุญที่ตัวกระทำไปด้วย อีกฝ่ายอาจจะเลิกคิดพยาบาทได้ เป็นไปได้ไหมครับ

สุ. โดยมากสำหรับคนที่ยังมีชีวิตอยู่ เมื่อได้ทำกุศลแล้ว อยากจะให้เขาเกิดกุศล เราก็บอกให้เขาล่องรู้ในกุศลนั้น เพื่อเขาจะได้อนุโมทนา ญกไหมคะ

ผู้ถาม ใช่ครับ

สุ. ทีนี้ถ้าพูดถึงเรื่องเจ้ากรรมนายเวร จะทำอย่างไรเวลาที่เรากำกุศลแล้ว

ผู้ถาม อย่างคนที่โกรธกัน ถ้าเราอุทิศส่วนกุศลให้เขาบอกว่า เราได้ทำบุญให้ขอให้เขาได้รับส่วนบุญ

สุ. อุทิศอย่างไร ตอนไหน เขายังมีชีวิตอยู่ หรือว่าล่องลับไปแล้ว

ผู้ถาม ยังมีชีวิตอยู่

ส. ยังมีชีวิตอยู่ เขาจะรู้ได้อย่างไร วิธีจะรู้

ผู้ถาม ต้องบอก ต้องฝากคนไปบอก หรือส่งจดหมาย

ส. เพราะฉะนั้นก็ต้องบอกให้เขารู้ เพื่อเขาจะได้อนุโมทนา แต่ไม่ใช่แบบที่เป็นเจ้ากรรมนายเวรแต่ครั้งไหนก็ไม่รู้ กรรมอะไรก็ไม่รู้ แล้วก็ยังไปกลัวอีกว่า ที่อุทิศส่วนกุศลให้ เพื่อที่เขาจะได้ไม่มาทำให้เราเดือดร้อน ดูเหมือนกับว่า เขาสามารถจะดลบันดาลได้ ทั้งๆที่เราเป็นผู้กระทำความ เพราะฉะนั้นเรามีกรรมเป็นของเราเอง ไม่ใช่คนอื่นจะสามารถกระทำความให้ได้

ผู้ถาม ครับ ก็คิดว่าเป็นอย่างนั้น

ส. เพราะฉะนั้นในระหว่างที่ยังมีชีวิตอยู่ก็อย่าผูกโกรธ แต่ไม่ต้องไปคิดถึงกรรมในอดีตที่ผ่านมา แล้วก็รู้ว่า กรรมอะไร เจ้ากรรมนายเวรอยู่ที่ไหนก็ไม่รู้ แต่ถ้าไม่ชอบใคร ก็คิดเสียว่า คนนั้นเป็นเจ้ากรรมนายเวรอย่างที่เรเคยคิดก็แล้วกัน แล้วจะได้ไม่โกรธเขา แทนที่จะต้องไปนั่งอุทิศส่วนกุศลให้ ก็เกิดเมตตาตันทีในบุคคลนั้น

ผู้ถาม เรื่องการแผ่เมตตา มีคนเป็นจำนวนมากเลย ไม่แผ่ไปเฉพาะพวกเพื่อนฝูงญาติมิตรเท่านั้น แต่แผ่ให้โอบปาทิกะทั้งหลายด้วย

ส. ที่สามารถล่วงรู้ แต่ไม่ต้องคิดว่า โอบปาทิกะนั้นเป็นเจ้ากรรมนายเวร คืออยากให้เข้าใจคำว่า “เจ้ากรรมนายเวร” ให้ถูกต้อง ทุกคนมีกรรมเป็นของตนเอง แต่ถ้าได้กระทำความกรรมกับใครไว้ แล้วอยากจะให้หมดกรรมนั้น ก็คือ เกิดกุศลจิตแทนการผูกโกรธ

ฆ่าใครตาย เขาเป็นเจ้ากรรมนายเวรเราไหม

ทรงเกียรติ ผมอยากทราบว่า ข้อความที่เมื่อก๊วยมาในธรรมบท คือกุลสตรีในอดีตชาติที่เคยเป็นเมียหลวง เมียน้อยนั้น เมียหลวงได้ทำเมียน้อยแท้งถึง ๒ ครั้ง ครั้งที่ ๓ ตายเลย เมื่อเมียน้อยตายไป จะเป็นเจ้ากรรมนายเวรของเมียหลวงหรือไม่

ส. ที่ใช้คำว่า “เจ้ากรรมนายเวร” หมายความว่าอย่างไร

ทรงเกียรติ ในเมื่อเมียน้อยตายไปแล้ว ผูกอาฆาตว่า เกิดมาในชาติใดๆ จะกินลูกของเมียหลวง

ส. ค่ะ แล้วเป็นเจ้ากรรมนายเวรอย่างไร

ทรงเกียรติ ก็ถึงถามอาจารย์ว่า เป็นหรือไม่

ส. เป็นความผูกโกรธ ทุกท่านในขณะนี้อาจจะมีภัย หรืออาจจะมีศัตรูจากบุคคลหนึ่งบุคคลใดในชาติปัจจุบันนี้ จะถือว่าเคยเป็นเจ้ากรรมนายเวรกันมาในอดีต หรือจะเกิดมาด้วยความผูกโกรธกันในปัจจุบันชาติ ก็แล้วแต่ แต่บุคคลนั้นไม่สามารถจะทำอันตรายกับบุคคลใดได้ ถ้าไม่เป็นเพราะกรรมของบุคคลนั่นเอง

ถ้าท่านเป็นผู้ที่มีบุญกุศลที่สั่งสมมาดี พร้อมทั้งคติสมบัติ กาลสมบัติ อนุสมบัติ ปโยคสมบัติ บุคคลอื่นแม้ว่าจะโกรธ หรือจะผูกโกรธอย่างไรก็ตาม ย่อมไม่สามารถทำอันตรายได้ เพราะเหตุว่าแต่ละท่านมีกรรมเป็นของตน เมื่อกุศลกรรมเป็นเหตุ ก็กระทำให้อุศลวิบากเกิดขึ้น เพราะฉะนั้นไม่ใช่เรื่องที่บุคคลอื่นจะกระทำภัยใดๆให้ทั้งสิ้น

แต่บุคคลที่โกรธท่าน ก็อาจจะยังโกรธ จากวัน เป็นเดือน เป็นปี จากชาตินี้ไปถึงชาติหน้าก็ได้ ก็เป็นเรื่องของบุคคลซึ่งผูกโกรธเอง แต่ไม่ใช่บุคคลที่ผูกโกรธจะเป็นเจ้ากรรมที่จะสามารถดลบันดาลอะไรให้ เพียงแต่ว่า ถ้าเป็นอกุศลกรรมของท่านเมื่อไร พร้อมทั้งจะได้รับอกุศลวิบาก ย่อมมีโอกาสที่อกุศลวิบากจะเกิดขึ้น เป็นผลของอกุศลกรรมของท่าน

ทรงเกียรติ ถ้าพูดถึงเรื่องกรรมก็จริงอยู่ครับ แต่รายนี้เมื่อผูกโกรธแล้ว ผูกอาฆาตแล้ว เกิดมาในชาติต่อไปได้เกิดเป็นแมวในบ้านนั้น หลังจากเมียหลวงตายไปแล้ว ก็ไปเกิดเป็นไก่ในบ้านนั้น เมื่อไก่ออกไข่ แมวมากินทุกที เพราะฉะนั้นจะว่าเป็นกรรมของไก่ หรือเป็นการกระทำของแมว

ส. ถ้าไม่มีกรรมเป็นของตน บุคคลอื่นจะกระทำอันตรายได้ไหม ถ้าท่านไม่มีกรรมของท่านเอง

ทรงเกียรติ แต่มาดูในที่นี้ เป็นการกระทำของแมว ไม่ใช่การกระทำของไก่

ส. ถ้าบุคคลนั้นไม่มีกรรมเป็นของตัวเอง แมวนั้นจะกระทำได้ไหม

ทรงเกียรติ เป็นการกระทำในอดีตชาติที่เป็นเมียหลวงให้ยาเขากินจนแท้งกรรมนั้นหรือเปล่าครับ

ส. เรื่องของกรรม นอกจากพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้ว บุคคลอื่นไม่สามารถจะพยากรณ์ได้เลย ถ้าใครกล้าจะพยากรณ์เรื่องกรรมว่า ขณะนี้ที่ท่านผู้ใดผู้หนึ่งกำลังได้รับผลของกรรมหนึ่งกรรมใด เป็นเพราะในชาตินั้นๆ ได้กระทำความนี้เป็นบุคคลนั้น ก็ต้องเป็นที่น่าประหลาดอัศจรรย์ว่า บุคคลนั้นสามารถจะล่วงรู้ได้อย่างไร ในเมื่อไม่ใช่ทศพลญาณอย่างพระญาณของพระผู้มีพระภาค

เพราะฉะนั้นไม่ใช่เรื่องของบุคคลอื่นสามารถที่จะรู้ได้ แต่ข้อสำคัญที่พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ธรรมปริยายอันเป็นเหตุแห่งความกระเสือกกระสนเป็นไฉน

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย สัตว์ทั้งหลายเป็นผู้มีกรรมเป็นของของตน เป็นผู้รับผลของกรรม เป็นผู้ที่มีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็นพวกพ้อง มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย กระทำความใดไว้ เป็นกรรมดีหรือกรรมชั่วก็ตาม ย่อมเป็นผู้รับผลของกรรมนั้น

นี่คือ กรรมของตัวเอง เพราะฉะนั้นเจ้ากรรมนายเวร ก็เป็นเรื่องซึ่งอย่าเข้าใจผิดคิดว่าบุคคลอื่น เป็นเจ้ากรรมนายเวรจริงๆ ซึ่งสามารถทำให้ท่านได้รับความทุกข์ต่างๆ แต่เป็นเพราะกรรมของท่านซึ่งเป็นเหตุ

เจ้ากรรมนายเวรเป็นเพียงความคิด

ส. ทุกท่านเป็นผู้ที่มีกรรมของตนเอง ในปัจจุบันชาติจำได้ไหมว่า ทำกรรมอะไรไว้บ้าง เป็นเจ้ากรรมนายเวรของใครบ้าง จำได้ไหม

ชินวุธ บางทีก็จำได้ ไปทำอะไรใครไว้ให้เขาเจ็บช้ำน้ำใจ ก็ขออโหสิเขาไป

ส. ถ้าคนนั้นสิ้นชีวิตไปแล้ว ไปเกิดเป็นอีกบุคคลหนึ่ง ยังจะถือว่าเป็นเจ้ากรรมนายเวรของคนเก่าอยู่หรือเปล่า

ชินวุธ อันนี้รู้ไม่ได้หรอกครับ

สุ. คือแต่ละคนไม่ได้มีกรรมเดียว ได้กระทำความกรรมกันมาก มีการฆ่าสัตว์ นี่คือการกระทำกรรม และท่านคิดว่าสัตว์นั้นเป็นเจ้าของกรรมนายเวรของท่านหรือเปล่า และสัตว์นั้นจะจำได้ไหมว่า เคยถูกท่านฆ่า เวลาที่สัตว์เช่นไก่ตัวหนึ่งตาย แล้วไปเกิดใหม่เป็นมนุษย์ สัตว์ตัวนั้นยังจะสามารถจำได้ไหมว่า เขาเคยเป็นเจ้ากรรมนายเวรของท่าน

จินวุธ คงจำไม่ได้แน่นอน

สุ. ก็จำกันไม่ได้ทั้งนั้น คือ คนที่กระทำความกรรมก็จำไม่ได้ว่าได้เคยกระทำความกรรมอะไรไว้กับใคร และเป็นเจ้ากรรมนายเวรของใคร ก็จำไม่ได้อีก เพราะจำเรื่องของชาติก่อนไม่ได้เลย เพราะฉะนั้นเรื่องเจ้ากรรมนายเวรก็เป็นเรื่องความคิด ต่างคนต่างก็เป็นเจ้ากรรมนายเวรกันทั้งนั้น ถ้าโดยลักษณะนั้นในสังสารวัฏ ใช่ไหม

จินวุธ ใช่ครับ เราไม่สามารถจะรู้ได้เพราะไม่มีญาณหยั่งถึง แต่สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าท่านทรงทราบ

สุ. แล้วอย่างไรกับเจ้ากรรมนายเวร เช่น ไก่ที่ถูกฆ่าไป ๑ ตัว ไก่ตัวนั้นซึ่งไปเกิดใหม่ ก็ไม่รู้ตัวเองไปเป็นเจ้ากรรมนายเวรของใครในชาติก่อน แม้เราเองในชาตินี้ก็ไม่ว่า เราเคยเป็นเจ้ากรรมนายเวรของใครในชาติก่อน

เพราะฉะนั้นใครที่กำลังอุทิศส่วนกุศลให้เรา ซึ่งอาจจะจะเป็นเจ้ากรรมนายเวรของเขาในชาติก่อน เราก็ไม่รู้อีก เพราะเหตุว่าชาตินี้เราจำชาติก่อนไม่ได้เลย

ชาติก่อนก็เหมือนกับชาตินี้ คือ เราก็ได้ทำกรรมไว้ เราเป็นเจ้ากรรมนายเวรของเขา เขาก็ยังจำไม่ได้ เขาเป็นเจ้ากรรมนายเวรของเรา พอเขาเกิดใหม่ เขาก็จำไม่ได้ อีก ต่างคนต่างก็จำกรรมกันไม่ได้ทั้งนั้น แล้วจะเป็นเจ้ากรรมนายเวรกันอย่างไร

จินวุธ อย่างที่ผมกราบเรียนแล้วว่า เป็นเรื่องของภาษา ตามความเข้าใจของกระผม ผมคิดว่า เราจำไม่ได้หรอกว่า เราไปทำอะไรใครไว้ แต่เราเชื่อว่า เราคงเคยไปทำอะไรไว้ เดียวนี้เรามีจิตที่คิดว่าบริสุทธิ์ ก็คิดว่าจะแผ่ส่วนกุศล เป็นภาษาเราก็ตั้งว่า อันนั้นเราเรียกว่า เจ้ากรรมนายเวร

ส. ขอบพระทานโทษนะคะ ท่านที่นั่งอยู่ในห้องนี้ เคยเป็นเจ้ากรรมนายเวรของท่านผู้ถามบ้างหรือเปล่า

ชินวุธ อันนี้ตอบแทนได้ว่า ไม่มีใครรู้ใครทั้งสิ้น

ส. แต่อุทิศส่วนกุศลให้ทุกวัน และเขาจะทราบไหมว่า ท่านอุทิศส่วนกุศลให้ เพราะเขาไม่รู้

ขณะที่อยู่ในชาตินี้พบใคร ก็ไม่รู้ว่าเคยเป็นเจ้ากรรมนายเวรต่อกันหรือเปล่า เพราะฉะนั้นแทนที่จะนึกถึงว่าเคยเป็นเจ้ากรรมนายเวรหรือไม่ก็ตามแต่ แทนที่จะมีเวรโดยการผูกโกรธ ก็เป็นผู้มีเมตตาต่อกันทันที จึงหมดเวรได้ ไม่ใช่จะต้องไปทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้เจ้ากรรมนายเวร โดยที่ไม่รู้ว่าท่านที่กำลังนั่งอยู่ในที่นี่ จะเป็นก็ท่านก็ตาม อาจจะเป็นเจ้ากรรมนายเวรก็ได้ ทั้งๆที่อุทิศส่วนกุศลให้ก็ยังไม่รู้ว่า มีใครอุทิศส่วนกุศลให้บ้าง

อย่าลืม ถ้าจะคิดเรื่องเจ้ากรรมนายเวร ก็อย่างที่เห็น ๆ กันนี้แหละ ก็ไม่ทราบว่าเคยเป็นเจ้ากรรมนายเวรกันชาติไหน

ถ้าคิดว่าในสังสารวัฏอาจจะเคยเป็นในชาติหนึ่งชาติใด ก็มีเมตตาต่อผู้ที่กำลังพบกำลังเห็น ทันที แทนที่รอโอกาสว่า ไปทำบุญแล้วก็อุทิศส่วนกุศลให้เจ้ากรรมนายเวร ซึ่งไม่รู้ว่าเป็นใคร อยู่ที่ไหน และมองไม่เห็น

องค์ของอกุศลกรรมบถ

ส. ในคราวก่อนมีท่านผู้ฟังท่านหนึ่ง ท่านถามเรื่องของอกุศลกรรมบถ และท่านก็กลัวว่ากรรมที่ท่านได้ทำไปแล้ว จะครบองค์ของกรรมบถ เพราะเหตุว่าถ้าเป็นอกุศลกรรมที่ครบองค์ ก็ย่อมสามารถที่จะทำให้ปฏิสนธิในอบายภูมิได้ แต่ความจริง ถ้าท่านผู้นั้นจะพิจารณาจิตใจของตนเอง ก็ควรที่จะได้ทราบว่า ท่านกลัวว่าจะเป็นอกุศลกรรมที่ครบองค์ หรือว่า ท่านกลัวการที่จะได้รับผลของกรรมที่ครบองค์

ข้อความที่มีปรากฏในอรรถกถาหรือในพระไตรปิฎก ก็จะไม่ขอล่าวถึงโดยละเอียด โดยเฉพาะในคัมภีร์อัฐสุตตานิ ซึ่งเป็นอรรถกถาของธัมมสังคณีปกรณ์ ได้แสดงเรื่องของอกุศลกรรมบถ และองค์ของอกุศลกรรมบถไว้โดยละเอียด เพราะฉะนั้นท่านที่สนใจ จะศึกษาได้จากทั้งพระไตรปิฎกและอรรถกถา แต่จะขอล่าวถึงเฉพาะข้อความบางตอนซึ่งเป็นชีวิตประจำวัน ซึ่งท่านผู้ฟังอาจจะลืมพิจารณา เช่น มีท่านที่ถามเรื่องอกุศลกรรมบถ ที่ท่านกลัวว่ากรรมที่ท่านกระทำเป็นกรรมที่จะครบองค์หรือเปล่า

ดูท่านเป็นห่วงเรื่ององค์ของกรรมว่าครบหรือไม่ครบ เพราะเหตุว่าท่านกลัวการรับผลของกรรมมากกว่าที่จะกลัวว่าเป็นกรรม เป็นอย่างนี้หรือเปล่า

ถ้าเป็นอกุศลกรรม รู้สึกว่า ถ้าไม่ให้ผลเป็นอกุศลวิบาก จะไม่กลัวเลย จะทำกันได้อย่าง ไม่ว่าจะเป็นอกุศลกรรมบถทางกาย หรือทางวาจาก็ตาม

แต่ที่กลัวจริงๆ กลัวว่าเมื่ออกุศลกรรมบถนั้นครบองค์ สามารถที่จะให้ผลทำให้ปฏิสนธิ แต่ถ้าไม่ครบองค์ก็สามารถให้ผลในปวัตติกาล หมายความว่าเมื่อเกิดแล้วในคติใดคติหนึ่ง อกุศลกรรมหรืออกุศลกรรมที่ไม่ครบองค์ สามารถเป็นเหตุปัจจัยทำให้วิบากจิตเกิดขึ้น รับผลของกรรม รู้อารมณ์ทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ที่น่าพอใจหรือไม่พอใจ

ถ้าเป็นทางฝ่ายกุศล ไม่มีใครกลัวผลของกุศลกรรม แต่ถ้าเป็นทางฝ่ายอกุศลกรรม กลัวผลมากกว่ากลัวอกุศลกรรม แต่ที่จริงแล้ว ควรที่จะได้กลัว แม้กิเลสหรืออกุศลจิต ที่ยังไม่ถึงความเป็นอกุศลกรรม เพราะเหตุว่า ถ้าอกุศลจิตเกิดบ่อย ๆ และมีกำลังเพิ่มขึ้น ก็ย่อมเป็นปัจจัยที่จะทำอกุศลกรรม อย่างหนึ่งอย่างใด ทางกาย หรือทางวาจา หรือทางใจ

เพราะฉะนั้นก็ควรจะได้พิจารณาจริง ๆ โดยละเอียดทีเดียวในชีวิตประจำวัน ว่าอกุศลจิตเกิดมากไหม แล้วก็เป็นอกุศลกรรมบ้างหรือเปล่า

เริ่มตั้งแต่อกุศลกรรมที่มีกำลังอ่อน อย่างกฏัตตาวาปนกรรม เพราะว่าในวันหนึ่ง ๆ คงจะไม่มีใครจะกระทำอกุศลกรรมขั้นครุกรรม แต่คงจะหลีกเลี่ยงกฏัตตาวาปน

กรรมที่เป็นอกุศลกรรมยาก สำหรับผู้ที่มีอกุศลจิตมาก และก็ไม่เห็นภัยของอกุศลจิต
ที่ว่า ถ้ามีมากและสะสมไป ย่อมเป็นปัจจัยทำให้เกิดอกุศลกรรม

ความวิจิตรของจิต กับปโยคสมบัติ

สำหรับเรื่องของจิต ที่สำคัญที่สุด คือ กิเลสและกรรมต่างๆที่ได้กระทำแล้ว ย่อม
สะสมสืบต่ออยู่ในจิต เป็นพื้นฐานของจิต ซึ่งก็ย่อมต้องแล้วแต่ภพหนึ่งชาติหนึ่งจะเกิด
ในคติใด จะเป็นคติสมบัติ หรือคติวิบัติ อุปธิสมบัติ หรืออุปธิวิบัติ กาลสมบัติ หรือกาล
วิบัติ ปโยคสมบัติ หรือปโยควิบัติ เป็นปัจจัยทำให้กิเลส หรืออกุศลซึ่งได้สะสมมาในจิต
มีโอกาสจะเกิดมากและน้อยตามพื้นฐานของกรรมและวิบากนั้นๆที่จะให้ผล

อย่างปโยคสมบัติ ความสามารถในการกิจการงานต่างๆ ทุกท่านก็คงจะอยากเก่ง
ไม่ว่าจะกระทำการสิ่งใด คงจะไม่มีใครที่อยากทำไม่เป็น หรือทำไม่เก่ง แต่ไม่ว่าจะเป็นใน
เรื่องของการฝีมือ หรือกิจการใดๆก็ตาม ย่อมอยากที่จะกระทำได้อย่างดี แต่ก็นำ
อัสจรรยในการสะสมของจิต ทุกคนก็มีมือ ๒ ข้าง มีนิ้ว ข้างละ ๕ นิ้ว มีปากกา มีดินสอ
มีฟู่กัน แต่ความสามารถในการเขียนรูป ในการวาดรูป ทั้งๆที่มี ๕ นิ้ว และก็มีปากกา มี
ดินสอ แต่ปโยคสมบัติต่างกัน คือ ความสามารถที่จะทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดย่อมเป็นไปตาม
การสะสมของจิตซึ่งละเอียดมาก เน้นนานมาในแสนโกฏิกัป และก็ยังต่อไปอีก

เพราะฉะนั้นการสะสมของจิตทำให้ปโยคสมบัติวิจิตรต่างกัน ซึ่งก็จะเป็นเหตุ
ให้กระทำการที่วิจิตรต่างกันด้วย แม้แต่กิริยาอาการ ท่าทาง ทุกคนคงอยากเป็นผู้ที่
น่ารัก มีเสน่ห์ อ่อนหวาน แต่บางคนก็แข็ง ทั้งๆที่รู้ว่า ถ้าเป็นบุคคลที่อ่อนหวาน น่ารัก
มีเสน่ห์ เป็นสมบัติอันหนึ่งที่จะทำให้เกิดวิบากกรรมต่างๆที่เป็นฝ่ายดีได้ เพราะเหตุว่า
คติที่ดี อุปธิที่ดี กาลที่ดี ปโยคที่ดี เป็นฐานของวิบากข้างหน้าที่จะเกิด แต่ก็ไม่มีใคร
สามารถที่จะเปลี่ยนแปลงแก้ไขได้

ไม่มีใครชอบการแยกแยะของอกุศลกรรม ความคิดวิจิตรต่างๆ แต่บางคนก็มีความชาญฉลาดแยกแยะที่จะกระทำสิ่งต่างๆ เหล่านั้นได้

นี่ก็เป็นเรื่องของกรรมสะสมของกิเลส ซึ่งถ้าไม่เห็นว่าเป็นอกุศลแล้วแก้ไขโดยการเจริญกุศลขึ้น ความวิจิตรทางฝ่ายอกุศลย่อมต้องมีมากทีเดียว

กฎตัดวาปกรรม

เพราะฉะนั้นก็จะพิจารณาได้จากชีวิตประจำวัน ในเรื่องของกฎตัดวาปกรรม ซึ่งเป็นกรรมอย่างอ่อน ๆ ก่อน

ขณะที่ละเมอแล้วทำสิ่งหนึ่งสิ่งใด บางคนละเมอทำงาน อาจจะทำน้ำ เก็บมะม่วง หรือทำอะไรหลายอย่าง ในขณะนั้น เป็นกรรมหรือเปล่า หรือว่าเป็นอกุศลจิต

ในเรื่องความวิจิตรของจิต ที่จะพิจารณาเรื่องความหนักเบาของกรรม เพราะเหตุว่าในขณะที่นอนหลับและละเมอ ไม่เหมือนกับขณะที่สมมุนด้วยสติสัมปชัญญะ แต่อาจยังมีการทำสิ่งต่างๆ ได้ เห็น แล้วก็ได้ยิน แล้วก็มีการเคลื่อนไหวต่างๆ มีการกระทำต่างๆ ถ้าละเมอเดินลงไปรับประทานน้ำ แล้วก็กลับขึ้นมานอน ขณะนั้นก็ไม่เป็นอกุศลกรรม แต่ก็ยังเป็นอกุศลจิต ซึ่งประกอบด้วยอุทธัจจโมหมูลจิตอย่างมาก ทำให้เป็นผู้ที่ขาดความรู้สึกตัว การละเมอคงจะไม่เกิดกับทุกท่าน แต่ทำไมบางท่านเป็นได้

นี่คือการสะสมอย่างวิจิตรทีเดียวในสังสารวัฏ บางคนอาจจะละเมอทำทุจริตกรรม ได้ไหม ขณะนั้นเป็นกรรมไหม เป็นอกุศลกรรมบถไหม เป็น

ถ้าวิกลจริตแล้วกระทำปาณาติบาตเป็นอกุศลกรรมบถไหม

นี่ก็เป็นสิ่งที่จะต้องพิจารณาแต่ละเรื่องโดยละเอียดว่า อกุศลจิตเป็นอย่างไร อกุศลกรรมบถเป็นอย่างไร และอกุศลจิต อกุศลกรรมซึ่งขาดสติสัมปชัญญะ เช่น ขณะทีละเมอ หรือในขณะที่วิกลจริต กับขณะที่ประกอบด้วยความรู้สึกตัวเต็มที่ ก็เป็นภาวะที่ต่างกัน

เพราะฉะนั้นข้อความในอัฐสาลินี จิตตูปปาตกัณฑ์ ว่าด้วยมโนกรรมทวาร มีข้อความว่า

จริงอยู่ กรรมที่ถึงความหวั่นไหวในกายทวารและวจีทวาร แต่ไม่ถึงกับเป็นกรรมบถก็มี ถึงความฟุ้งในมโนทวาร แต่ไม่ถึงกับเป็นกรรมบถก็มี

ข้อความในอัฐสาลินี ยกตัวอย่างของคนที่จะไปล่าสัตว์ และเตรียมพันธุ์พันธ์ เชือก ลับหอก บริโภคอาหาร นุ่งห่มเสื้อผ้า เพียงเท่านั้นย่อมเป็นอันหวั่นไหวในกายทวาร ผู้นั้นเที่ยวไปในป่าตลอดวัน ไม่ได้อะไรเลย แม้เพียงกระต่ายและตุ่น อกุศลนี้จัดเป็นกายกรรมหรือไม่

แก้วว่า คือตอบว่า ไม่เป็น

ถามว่า เพราะอะไร

แก้วว่า เพราะไม่ถึงความเป็นกรรมบถ แต่พึงทราบว่าเป็นกายทุจริตอย่างเดียว

สำหรับกายกรรมทางวจีทวารก็โดยอีกนัยหนึ่ง คือ สั่งให้คนอื่นจัดเตรียมเป็นต้น ด้วยวาจา แต่ถ้ายังไม่ได้สัตว์สักตัวหนึ่ง แม้กระต่ายหรือตุ่น ก็ยังไม่ถือว่าเป็นกายกรรม เพราะเหตุว่าปาณาติบาตนั้นยังไม่สำเร็จ ยังไม่ครบองค์ แต่ว่าการกระทำทั้งหมดในขณะนั้น ชื่อว่า เป็นกายทุจริต ไม่ใช่กายสุจริต เพราะเหตุว่าเป็นการกระทำของอกุศลจิต

เพราะฉะนั้น อกุศลจิตที่ไม่ใช่อกุศลกรรมบถ ก็มี ที่ทำไปด้วยความรู้สึกตัวเต็มที่ก็มี และที่ทำไปด้วยความไม่รู้สึกตัว ก็มี เช่น ในขณะที่ละเมอ บางท่านเป็นผู้ที่ขาดความรู้สึกตัวชั่วระยะหนึ่ง อาจจะออกจากบ้านไปโดยที่ไม่รู้ตัวเลยว่าเป็นใคร อาจจะต้องการรักษาพยาบาลอยู่ชั่วระยะเวลาหนึ่ง และ ก็แล้วแต่ว่าจะรู้สึกตัวได้มากน้อยแค่ไหน บางท่านก็รู้สึกตัวเร็ว และแปลกใจจริง ๆ ในขณะที่ไม่สามารถที่จะทำอะไรได้เลย และได้ทำอะไรบ้าง ในขณะที่ไม่ทำอะไรไม่ได้

อันนี้ก็แสดงให้เห็นว่าเป็นผลของการดื่มสุรา ซึ่งทำให้เป็นผู้ที่ขาดสติสัมปชัญญะ เพราะฉะนั้นถ้าสะสมการขาดสติสัมปชัญญะมาก ๆ ก็ย่อมจะทำให้เป็นผู้ที่ขาดความ

รู้สึกตัว เพราะว่าแต่ละคนก็มีกรรมที่ได้กระทำไว้แล้วมากทีเดียว จนไม่สามารถที่จะทราบได้ว่า วิชาหรือสิ่งที่จะเกิดขึ้นในวันหนึ่งๆ จะเป็นวิชาประเภทใด ทางไหน

ข้อสำคัญก็ต้องเข้าใจด้วยว่า กรรม ได้แก่ เจตนา

ในคราวก่อนที่ท่านผู้ฟังกล่าวว่า เอาขยะไปทิ้ง แล้วท่านผู้ใดได้รับประโยชน์จากอาหารที่เหลือ ก็เข้าใจว่า วันหนึ่งท่านหิว ก็คงจะโซซัดโซเซไปพบอาหาร คงเป็นผลของการนำขยะไปทิ้งแล้วก็มีบุคคลได้รับประโยชน์จากอาหารที่ท่านทิ้งไปโดยไม่มีเจตนา แต่ต้องเข้าใจว่า เจตนาเท่านั้นที่เป็นกรรม ถ้าทิ้งเฉยๆ อย่าคิดว่าเป็นกุศลกรรม แต่ถ้าให้ แม้ว่าในลักษณะอาหารเหลือ แต่มีเจตนาที่จะให้เป็นประโยชน์ ในขณะนั้น จึงจะเป็นกรรม

เพราะฉะนั้น สำหรับกฎัตตาวาปนกรรม กรรมเล็กน้อยๆ ในชีวิตประจำวันทางฝ่ายอกุศลก็มี ทางฝ่ายกุศลก็มี ซึ่งถ้ากรรมใหญ่ๆหรือกรรมหนักๆไม่มี ที่จะให้ผลก่อนจะจุติ กฎัตตาวาปนกรรม คือ กรรมเล็กน้อยๆ ก็สามารถที่จะทำให้เกิดปฏิสนธิจิตเกิดได้

คติสมบัติ – อุปธิสมบัติ – กาลสมบัติ – ปโยคสมบัติ

ผู้ถาม คติสมบัติ อุปธิสมบัติ กาลสมบัติ ปโยคสมบัติ ทั้ง ๔ อย่างนี้ต้องเกิดพร้อมกัน หรือว่าแยกกันได้

ส. แล้วแต่เหตุการณ์ แต่ละขณะ เช่น คติสมบัติเกิดแล้ว ก็แล้วไปแล้ว และ กาลสมบัติ ก็แล้วแต่ ไฟไหม้ ฝนตก น้ำท่วม เมื่อไร ข้าวปลาอาหารอุดมสมบูรณ์เมื่อไร ประชาชนมีใจเมตตาประกอบด้วยกุศลเมื่อไร มากไปด้วยอกุศลเมื่อไร ก็เป็นเรื่องของแต่ละกาละ

ผู้ถาม ก็ไม่จำเป็นต้องเกิดพร้อมกัน เกิดทีละอย่างก็ได้

ส. แล้วแต่เหตุการณ์

กิเลส – กรรม – ปฏิสนธิกิจ

ที่ได้กล่าวเรื่องของกรรม ก็เพราะเหตุว่า ท่านผู้ฟังขอให้กล่าวถึงกิจของจิตทั้ง ๑๔ กิจ ซึ่งเริ่มด้วยปฏิสนธิกิจ

ปฏิสนธิกิจ เกิดจากจิตดวงสุดท้ายของชาติก่อน และ ถ้าปราศจากกรรม ปฏิสนธิจิตก็ไม่มี และ ถ้าปราศจากกิเลส กรรมทั้งหลายก็ไม่มี

เพราะฉะนั้น โดยนัยของปฏิจลสมุปบาท ก็คือ กิเลสวัฏ เป็นปัจจัยให้เกิด กรรมวัฏ กรรมวัฏ เป็นปัจจัยให้เกิด วิปากวัฏ

ปัจจัยโดยแท้ของแต่ละกรรม คือ โลภะ

ข้อความใน มโนรทปุรณี อรรถกถา อังคุตตรนิกาย ติกนิบาต ปฐมปัณณาสก์ วรรคที่ ๔ นิทานสูตร ที่ได้กล่าวถึงเรื่องของกรรมต่างๆ คือ กรรม ๑๑ กรรม ๑๒ กรรม ๑๖ ได้แสดงถึงนิทาน หรือนิทานะ ไม่ใช่ นิทานที่เล่าให้เด็กฟัง แต่หมายถึงเหตุ ปัจจัย ที่มา ที่เกิดขึ้นของกรรมต่างๆ มีข้อความว่า

ชื่อว่า โลภะ นิทานํ กมฺมานํ สมุทฺทาย ความว่า สภาวะคือความโลภ ความอยากได้ ชื่อว่า โลภะ เป็นนิทาน คือ เป็นเหตุ เป็นปัจจัย ย่อมมีเพื่อทำให้เกิดกลุ่มแก่การเกิดขึ้นของกรรมทั้งหลายอันเป็นเหตุให้สัตว์ไปในวัฏฏะ

นี่ก็แสดงให้เห็นว่า กรรมทุกอย่าง ทุกประเภท มีโลภะเป็นเหตุ เป็นปัจจัย

ลองพิจารณาดูแต่ละกรรมๆ ปัจจัยที่ลึก ปัจจัยดั้งเดิม ปัจจัยแท้ๆของแต่ละกรรม นั่นก็คือโลภะ ความอยากได้ ย่อมมีเพื่อทำให้เป็นกลุ่มแก่การเกิดขึ้นของกรรมทั้งหลาย ไม่ใช่เฉพาะกรรมเดียว กรรมทุกกรรมที่ได้เกิดแล้ว ที่กำลังเกิดอยู่ และที่จะเกิดต่อไป ย่อมมีโลภะเป็นเหตุ ที่ทำให้สัตว์เป็นไปในวัฏฏะ

บทว่า โลภกตํ ความว่า อັນความโลภกระทำทั่วแล้ว

พิจารณาจริงๆ ก็เห็นจริงๆว่า ไม่มีขณะใดเลยที่ปราศจากโลภะ รับประทานอาหาร แสวงหาเครื่องใช้ไม้สอยต่างๆ ทำงานทุกอย่าง เลี้ยงชีพทุกอย่าง กระทำกิจในบ้านทุกอย่าง ก็เพราะเหตุว่าอันความโลภกระทำทั่วแล้ว ตั้งแต่ลืมตาจนกระทั่งหลับตา

อธิบายว่า กรรมอันบุคคลผู้อันความโลภครอบงำแล้ว คือ อันคนโลภกระทำแล้ว เกิดแล้วจากความโลภ เหตุนี้กรรมนั้นชื่อว่า เกิดจากความโลภ

ถ้าพิจารณาจริงๆ ถึงเหตุแท้ๆของกรรมทั้งหลาย ก็คือ อันคนโลภกระทำแล้ว เกิดแล้วจากความโลภ เหตุนี้ กรรมนั้นชื่อว่า เกิดจากความโลภ

ความโลภเป็นเหตุเกิดขึ้นของกรรมนั้น เหตุนี้ กรรมนั้นชื่อว่า มีโลภะเป็นเหตุเกิดขึ้น ปัจจัยชื่อว่า สมุทัย อธิบายว่า กรรมมีความโลภเป็นปัจจัย ดังนี้

ชื่อว่า ยตถสุส อตตภาโว นิพพตฺตติ ความว่า อัตภาพของบุคคลผู้มีกรรมเกิดแต่ความโลภนั้น ย่อมเกิดในที่ใด ชนฺธทั้งหลายย่อมปรากฏในที่นั้น กรรมนั้นย่อมให้ผลในชนฺธทั้งหลายเหล่านั้น

ไม่มีสัตว์ ไม่มีบุคคล ไม่มีตัวตนเลย

และข้อความที่ว่า

อัตภาพของบุคคลผู้มีกรรมเกิดแต่ความโลภนั้น ย่อมเกิดในที่ใด ฯ

นี่คือตัวท่าน ขอให้คิดถึงข้อความที่ว่า อัตภาพของบุคคลผู้มีกรรมเกิดแต่ความโลภนั้น ย่อมเกิดในที่ใด เกิดแล้วในชาตินี้ เป็นบุคคลนี้ ชนฺธทั้งหลายย่อมปรากฏในที่นั้น

เมื่อปฏิสนธิจิตเกิดแล้ว ชนฺธทั้งหลายย่อมปรากฏในที่นั้น มีรูปชนฺธเกิดสืบต่อมาจากปฏิสนธิ แล้วก็มีเวทนาชนฺธ ความรู้สึกต่างๆเป็นประจำ มีสัญญาชนฺธ สภาพที่จำสิ่งต่างๆที่ปรากฏ มีสังขารชนฺธ ที่ปรุงแต่งความรัก ความชัง ความโลภ ความโกรธ ความหลง ในสิ่งต่างๆที่ปรากฏ

เพราะฉะนั้นเมื่อขันธทั้งหลายย่อมปรากฏในที่นั้น กรรมนั้นย่อมให้ผลในขันธทั้งหลายเหล่านั้น

ถ้าไม่มีขันธทั้งหลาย กรรมทั้งหลายก็ให้ผลไม่ได้ แต่เพราะเหตุว่าเมื่อมีขันธทั้งหลาย กรรมนั้นย่อมให้ผลในขันธทั้งหลายเหล่านั้น

และข้อความใน มโนรถปฺรณี อรรถกถา จตุกนิบาต จตุตถปฺณณาสกั วรรคที่ ๓ เจตนาสูตร ข้อ ๑๗๑ มีข้อความว่า

ก็กรรมท่านกล่าวว่า เขต เพราะอรรถว่า เป็นแดนงอกขึ้นแห่งวิบาก

ถ้าไม่มีกรรมเป็นเขตแดน วิบากก็เกิดขึ้นไม่ได้ เพราะฉะนั้นกรรมท่านกล่าวว่า เขต เพราะอรรถว่า เป็นแดนงอกขึ้นแห่งวิบาก

ใครจะได้รับผลของกุศลกรรมมากน้อยเท่าไร ก็แล้วแต่กรรมซึ่งเป็นเขต ซึ่งจะเป็นแดนงอกขึ้นของวิบากของกรรมนั้นๆ

ถ้าเป็นกุศลกรรมอย่างประณีต อย่างดี อย่างมาก เขตของกุศลวิบากก็มาก แต่ถ้าเป็นกุศลกรรมอย่างอ่อนๆ เขตของกุศลวิบากก็น้อย เพราะฉะนั้นบางคน ก็เกิดมามีสุขน้อยกว่าทุกข์ เพราะเหตุว่าย่อมแล้วแต่กรรมซึ่งเป็นเขต คือ เป็นแดนงอกขึ้นของวิบาก

จะเกิดเป็นอะไรก็ไม่น่าเป็นห่วง

ผู้ถาม ตามที่อาจารย์พูดถึงเรื่องจตุตถจิต ผมก็ไม่สงสัยว่า วันใดวันหนึ่ง เวลาใด เวลาหนึ่งก็ต้องจตุตถจิตทุกคน ที่นี้หวั่นแต่เรื่องปฏิสนธิ เพราะว่าตามปกติ ผู้ที่จตุตถจิตไปแล้วจะปฏิสนธิต้องประกอบด้วยมารดาต้องมียะดู และบิดาต้องสมสู่ร่วมกัน แต่ประชาชนเดี๋ยวนี้ก็จะปิดกันเสียหมด มาคิดถึงสัตว์เดรัจฉาน ทั้งสัตว์น้ำสัตว์บกมากมายเหลือเกิน หวั่นว่าจะไปปฏิสนธิก็ลำบาก ยิ่งไปอยู่ในพวกสัมมาทิฏฐียิ่งยาก กลัวจะไปอยู่กับพวกเดรัจฉาน เพราะฉะนั้นสิ่งนี้เราจะทำอย่างไรดี ถึงจะไปจตุตถจิตพร้อมกับบิดามารดาด้วยกัน แล้วจิตของเราปฏิสนธิพร้อมกับมารดาพอดี กรรมใดที่จะพาไปครับ

ส. เป็นเรื่องของกรรม ซึ่งไม่น่าเป็นห่วงเลย เพราะเหตุว่าโลกนี้กว้างใหญ่ไพศาล และก็ไม่ใช่มีแต่เฉพาะโลกมนุษย์ในชมพูทวีป ในทวีปอื่นก็มีด้วย ในจักรวาลอื่นก็มีด้วย เพราะฉะนั้น ก็ไม่น่าเป็นเรื่องที่จะต้องวิตกห่วงใยเลย และสำหรับเรื่องของกาเกิด ถ้าเกิดในสวรรค์ก็ไม่ต้องอาศัยมารดาบิดา แล้วแต่กรรม แต่ถ้าเกิดในอบายภูมิ ก็อาจจะเกิดในไข่ เป็นอณฑชะ หรือเกิดในครรภ์ เป็นชลาพุชะ โดยที่ไม่ต้องอาศัยไข่ หรือเกิดเป็นสังเสทชะกำเนิด คือ อาศัยเก้าโคลสิ่งสกปรกทั้งหลาย หรือว่าถ้าเกิดในนรก ก็เป็นอุปปาตีกะกำเนิด

เรื่องของกรรมเป็นเรื่องซึ่งได้มีแล้ว และก็ได้เกิดมาแล้ว โดยที่ไม่ต้องเป็นห่วง ถ้าไม่มีกรรมเป็นปัจจัย จะไม่มีการเกิด และก็แล้วแต่กรรมใดเป็นปัจจัย เลือกไม่ได้อีกเหมือนกัน สำหรับผู้ที่เกิดเป็นมนุษย์ในขณะนี้ ทุกคนรู้ว่าต้องตายแน่ แต่ว่ากรรมที่ได้กระทำไว้ มีทั้งกุศลกรรมและอกุศลกรรม

เพราะฉะนั้นยังไม่ทราบแน่ชัดว่า ถ้าไม่ใช่ครุกรรมว่าจะเกิดที่ไหน ถ้าใครเป็นผู้ที่อบรมเจริญความสงบถึงขั้นฌาน ไม่เสื่อม ฌานจิตคล่องแคล่วมาก สามารถจะเกิดเมื่อไรก็ได้โดยรวดเร็ว เป็นวสี เป็นความชำนาญ จนกระทั่งก่อนจุติจิตจะเกิด ฌานจิตยังเกิดก่อนจุติ ผู้นั้นก็ปฏิสนธิในรูปพรหมภูมิ เป็นพรหมบุคคลขั้นหนึ่งขั้นใดในรูปพรหม ๑๖ ภูมิ ตามระดับขั้นของฌาน ว่าเป็นผลของปฐมฌาน หรือทุติยฌาน หรือตติยฌาน หรือจตุตถฌาน หรือปัญจฌาน แต่ว่าใครทำบ้าง ความสงบของจิตจนกระทั่งถึงขั้นฌาน เพราะเหตุว่า การที่จิตจะบรรลุถึงความสงบขั้นอุปนาสมาธิที่เป็นฌานจิต ยากแสนยาก ไม่แน่ว่าในชาตินี้จะสามารถให้ฌานจิตเกิดได้ และเมื่อเกิดแล้ว ถ้าไม่ชำนาญ ฌานจิตก็เสื่อม

เพราะฉะนั้นฌานจิตทั้งหลายไม่ชื่อว่า อนันตริยกรรม แต่ชื่อว่า ครุกรรม เพราะเหตุว่าเป็นกรรมที่มีกำลังที่จะทำให้ปฏิสนธิในชาติต่อไป ถ้าไม่เสื่อม เพราะเหตุว่าไม่ใช่อนันตริยกรรม

แต่ถ้าเป็นทางฝ่ายอกุศล อนันตริยกรรมที่ได้กระทำแล้วนั้น แม้ว่าภายหลังบุคคลนั้นจะอบรมเจริญกุศลทุกขั้น แต่แม้อย่างนั้น อกุศลที่เป็นอนันตริยกรรม เป็น

กรรมที่ให้ผลโดยไม่มีกรรมอื่นขัดขวาง คือ หลังจากจุติจิตดับแล้ว อกุศลวิบากทำกิจปฏิสนธิในอบายภูมิลึบต่อทันที โดยกุศลอื่นไม่สามารถจะให้ผลคั่นได้

นี่คือความต่างกันของครุกรรม คือ ครุกรรมฝ่ายกุศล ได้แก่ มหัคคตกุศล ได้แก่ ฌานจิต แต่ไม่เป็นอนันตริยกรรม แต่ทางฝ่ายอกุศลแล้ว ครุกรรมเป็นอนันตริยกรรม ซึ่งเมื่อจุติจิตดับแล้ว ทำให้ปฏิสนธิที่เป็นอกุศลวิบากเกิดสืบทอดทันทีในอบายภูมิ

เพราะฉะนั้นลองพิจารณาถึงชีวิตว่า ผู้ที่ไม่ได้ทำฌานจิต ไม่สามารถจะรู้ได้ว่าเมื่อจุติจิตเกิดแล้วดับไป จะปฏิสนธิที่ไหน

เป็นมนุษย์ชาตินี้กับปฏิสนธิชาติหน้า

สำหรับผู้ที่เป็นมนุษย์ในชาตินี้ อาจจะเป็นคนที่พิการ บ้า ใ้ บอด หนวกตั้งแต่เกิด เป็นสุคติปฏิสนธิด้วยสันตிரณกุศลวิบาก ไม่ประกอบด้วยอโลภเหตุ อโทสเหตุ อโมหเหตุเลย แต่เมื่อจุติจิตดับแล้ว อาจะเกิดในสวรรค์ก็ได้ ในมนุษย์ก็ได้

พื้นสภาพของการเป็นสุคติ ปฏิสนธิด้วยสันตிரณกุศลวิบาก แต่ก็ปฏิสนธิด้วยติเหตุกะ คือ ประกอบด้วยอโลภเจตสิก อโทสเจตสิก อโมหเจตสิกก็ได้

เพราะฉะนั้น เพียงภพหนึ่งชาติหนึ่ง ซึ่งปฏิสนธิกำหนดว่า จะเป็นบุคคลประเภทใด เมื่อสิ้นสุดสภาพของความเป็นบุคคลนี้ กรรมหนึ่ง ย่อมให้ผล ทำให้ปฏิสนธิได้ แม้ในสุคติภูมิ หรือในอบายภูมิ ซึ่งเป็นกามาวจรภูมิสำหรับผู้ที่ไม่ได้เจริญฌาน

ถ้าบุคคลในชาตินี้เป็นผู้ที่เป็นติเหตุกปฏิสนธิ เป็นผู้ปฏิสนธิเกิดพร้อมด้วยอโลภเจตสิก อโทสเจตสิก อโมหเจตสิก แต่ทำอกุศลกรรม หรืออนันตริยกรรม เวลาที่จุติจิตเกิดแล้วดับไป ถ้าอกุศลกรรมให้ผล ก็พื้นสภาพจากการเป็นบุคคลซึ่งประกอบด้วยอโลภเจตสิก อโทสเจตสิก อโมหะคือปัญญาเจตสิก ในขณะที่เป็นภวังค์ แล้วก็เกิด ด้วยอกุศลวิบาก ในอบายภูมิ

ฉานไม่เสื่อมก่อนจุติจิตกับอนันตริยกรรม

ผู้ถาม ผู้ที่ได้ฉาน แล้วจุติจิตเกิดขึ้นแล้ว ฉานจิตจะเกิดก่อนจุติจิต แต่ว่าท่านพระเทวทัตก็เคยได้ฉาน หลังจากนั้นแล้วเวลานี้พระผู้มีพระภาคทรงแสดงว่า ท่านพระเทวทัตอยู่ในอเวจีมหานรก ก็หมายความว่าฉานจิตไม่ได้เกิดก่อนจุติจิต เพราะเสื่อมไปใช่ไหมครับ ก็เลยอยากถามว่า ถ้าผู้ที่กระทำอนันตริยกรรมแล้ว เช่น ทำปิศุฆาต มาตุฆาต อย่างนี้เป็นต้น อนันตริยกรรมนั้นเสื่อมได้ไหมครับ

ส. ไม่มีทางที่อนันตริยกรรมจะเสื่อม จึงชื่อว่า อนันตริยกรรม หมายความว่าให้ผลในชาติต่อไปโดยไม่มีกรรมอื่นคั่น และทำให้ปฏิสนธิเกิดด้วย เพราะว่าสำหรับอกุศลกรรมบางกรรมให้ผล ทำให้ปฏิสนธิจิตเกิดเป็นชนกกรรม แต่บางกรรมให้ผลอุปถัมภ์ แต่ไม่ทำให้เกิด แต่เมื่อกรรมอื่นทำให้เกิดแล้ว กรรมนั้นก็อุปถัมภ์ให้กรรมนั้นให้ผลยืดยาวต่อไปอีก แต่สำหรับอนันตริยกรรมแล้วทำให้ปฏิสนธิจิตเกิดต่อจากจุติจิตโดยไม่มีกรรมอื่นมาคั่นได้

ทำมรณัสสนวิถิให้เป็นกุศลไม่ได้

ผู้ถาม สำหรับบุคคลที่ไม่มีครุกรรมและอนันตริยกรรม ก่อนจุติจิตจะเกิดขึ้น ก็มีมรณัสสนวิถิ เพราะฉะนั้นจะทำอย่างไรจึงจะทำให้มรณัสสนวิถิเป็นกุศล

ส. มรณัสสนวิถิจะเกิดเมื่อไรถึงจะทำได้ รู้ได้อย่างไรว่ามรณัสสนวิถิจะเกิดเมื่อไร ในที่นี้ไม่มีใครรู้เลย เมื่อไม่มีใครรู้จะทำเมื่อไร ข้อสำคัญ คือ เมื่อไม่รู้ว่ามีมรณัสสนวิถิจะเกิดเมื่อไร เพราะฉะนั้นจะทำเมื่อไร ถ้ารู้ ซึ่งไม่มีทางจะรู้ ถ้ารู้จะทำได้ไหมคะ ก็ยังทำไม่ได้ด้วยตนเอง เพราะเหตุใด เพราะถ้ารู้ว่ามีมรณัสสนวิถิจะเกิดเดี๋ยวนี้เอง ทำซิคะ จะทำอย่างไร ทำได้ไหมคะ

ผู้ถาม สติเกิด

ส.   นั่นสติเกิดเลย เพราะเหตุว่ามรณัสสนวิถึจะเกิดขณะไหนได้ทั้งสิ้น เมื่อรู้ว่ามรณัสสนวิถึจะเกิดขณะไหนได้ทั้งสิ้น แล้วสติจะเกิด สติก็ควรจะไปเรื่อยๆ เพราะเหตุว่ามรณัสสนวิถึอาจจะเกิดขณะหนึ่งขณะใดก็ได้

ผู้ถาม   พอจะมีเวลา มีวิธีที่จะเตรียมตัวไหมครับ

ส.   เดี๋ยวนี้ค่ะ

ผู้ถาม   ทำอย่างไรครับ

ส.   สติเกิดเดี๋ยวนี้ซิคะ ถ้าไม่เกิด ก็ต้องฟังพระธรรม เป็นปัจจัย เป็นเครื่องปรุงแต่ง เป็นสังขารขันธ์ เพราะเหตุว่าสติอยู่ดีๆ ก็จะเกิดตามใจชอบไม่ได้เลย

ผู้ถาม   ถ้าเจริญมรณสติ จะช่วยได้ไหมครับ

ส.   มรณสติคืออย่างไรคะ

ผู้ถาม   คือพิจารณาถึงความตายบ่อยๆครับ

ส.   หรือว่าขณะที่สติเกิดเดี๋ยวนี้ แสดงแล้วว่าเป็นมรณสติ เพราะเหตุว่าไม่ประมาทในความตาย สติปัฏฐานจึงระลึกลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏทันที นี่แสดงแล้วว่าเป็นมรณสติอย่างยิ่ง โดยที่ไม่ต้องอ้อมค้อมไปนึกถึงความตายเสียก่อน นึกตั้งยาวนาน สติปัฏฐานก็ไม่เกิด แต่ว่าถ้าเป็นผู้ที่มีปกติเจริญสติปัฏฐานแล้ว ก็รู้โดยที่ไม่ต้องคร่ำครวญว่า มรณสติเป็นสิ่งที่เกิดเมื่อไร วันไหน ที่ไหน โดยอาการอย่างไร ก็ไม่รู้ ถ้ามีแต่คิดอย่างนี้ กับการที่สติระลึกลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏทันที อันนั้นก็ต้องเป็นมรณสติอย่างยิ่ง เพราะเหตุว่าไม่ประมาทในการที่จะระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ

ท่านผู้ฟังเป็นห่วงว่าเมื่อใกล้จะจุติ เวทนาจะมีกำลัง แต่ว่าสภาพธรรมทั้งหลายเป็นอนัตตาจริงๆ สิ่งทีห่วง เหลือทีจะห่วง ก็อาจจะไม่เกิดขึ้นเป็นไปอย่างนั้นก็ได้ พอถึงเวลาจริงๆ บางท่านก็เหมือนหลับแล้วตื่น ความตายเร็วยิ่งกว่ากระพริบตา เพราะว่าเป็นจิตขณะเดียวเท่านั้นเอง แต่การที่จะกระพริบตา จิตต้องเกิดซ้ำกันหลายขณะ รูปจึงจะกระทำการไหว เป็นการกระพริบตาได้ เพราะฉะนั้นจิตจิตจริงๆ ไม่น่ากลัวเลย

เลือกชนกรรมก่อนตายไม่ได้

ผู้ถาม ชนกรรมหรืออาสันนกรรมที่ว่าจะให้ไปสู่ที่ดี ที่เป็นกุศล จิตต้องมีสมาธิเพียงพอ ใช่มั้ยครับ

ส. เจริญกุศลเพื่อที่จะให้กุศลหนึ่งเป็นปัจจัย แต่ว่ากุศลนั้นจะเป็นปัจจัยหรือไม่เป็นปัจจัย ไม่สามารถจะบังคับบัญชาได้ ตราบใดที่ยังไม่ใช่พระโสดาบันบุคคล ถ้ามีหนทางอย่างว่า พระผู้มีพระภาคต้องทรงมีพระมหากรุณาช่วยทุกคนว่า ก่อนจะจุติให้ทำอย่างนั้นนะ เพื่อที่จะได้ไม่ไปสู่อบายภูมิ

ผู้ถาม ที่เราถือสืบทอดกันมาให้ถืออรหังบ้างก่อนตาย ไม่ใช่วิธีที่ถูกหรือครับ

ส. เป็นแต่เพียงหนทาง ที่อาจจะทำให้ผู้ใกล้จะตาย มีกรรมนิมิตอารมณ์เกิดขึ้น เพราะเสียงนั้น เตือนให้ระลึกถึงพระอรหันต์ เตือนให้ระลึกถึงสิ่งที่จะทำให้กุศลจิตเกิด

ผู้ถาม ก็คือสตินั่นเอง

ส. แล้วแต่สติของบุคคลนั้นจะเกิดหรือไม่เกิด ก็ย่อมแล้วแต่กรรม

ผู้ถาม สมมติว่าสติเกิดเพราะคำว่า “อรหัง” ผมก็นึกว่าเป็นผลดีด้วย มีแพทย์บางคนก็คิดว่า จรรยาแพทย์ในขณะนี้ควรจะเปลี่ยนหรือยัง เพราะว่าทุกคนห่วงคนใกล้จะสิ้นลมปรารถนาให้แพทย์เยียวยาทุกครั้งที่มีอาการหนัก แพทย์ก็จะเอาเข็มทิ่มตามเส้นโลหิตต่างๆ ผู้ใกล้ตายก็พยายามสงบสติอารมณ์เพราะเรียนพระพุทธศาสนามาบ้าง แต่ทุกครั้งที่ถูกเข็มแทง ก็มีการกระเพื่อมของกาย ซึ่งหมายความว่าจิตก็ต้องกระเพื่อมด้วย

ส. อันนี้คงเป็นเรื่องของเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้น เพราะว่าพอถึงเวลานั้นจริง ความสับสนความวุ่นวายทุกอย่างอาจจะเกิดขึ้นเป็นอย่างนั้น หรือไม่เป็นอย่างนั้นก็ได้ตามกรรมจริงๆ แต่ข้อสำคัญให้ทราบว่า มรณาสันนวิธีซึ่งเป็นชวนจิตสุดท้ายก่อนจุติจิตจะเกิด เร็วมาก ไม่มีใครสามารถรู้ได้ว่า ขณะนั้น จะเป็นกุศลจิตหรืออกุศลจิต เพราะแม้แต่ผู้หนึ่งผู้ใดจะกล่าวคำว่า “อรหัง” หรือจะมีพระพุทธรูปตั้งอยู่ หรือจะมีกลิ่นธูป กลิ่นดอกไม้อroma เพื่อให้กุศลจิตเกิด แต่ ย่อมแล้วแต่กรรมที่จะเป็นชนกรรมของบุคคลนั้นว่า จะเป็นกรรมใด ถ้าเป็นอกุศลกรรม ก็จะมีอารมณ์ที่ทำให้จิตเศร้าหมองเกิดขึ้น

จิตเศร้าหมองในที่นี้ หมายความว่า เป็นอกุศลจิตเกิดขึ้น แล้วแต่ว่า เป็นโลภมูลจิต หรือโทสมูลจิต โมหมูลจิตก็ตามแต่ ทำให้ปฏิสนธิในอบายภูมิ

แต่ถ้ากุศลกรรมเป็นชนกกรรม แม้ที่กำลังจะถูกเข็มแทงเจ็บปวด แต่กรรมนั้น ก็ทำให้ชวนจิตที่เป็นขณะสุดท้ายก่อนจุติจิต ผ่องใสเป็นกุศล เพราะเหตุว่า ก่อนที่จะตายจริงๆ ไม่อยู่ในอำนาจของใครทั้งสิ้น นอกจากอำนาจของชนกกรรม ซึ่งเป็นกรรมเดียวเท่านั้น ที่จะทำให้อารมณ์หนึ่งอารมณ์ใดเกิดปรากฏ และจิตที่กำลังมีอารมณ์นั้น จะเป็นกุศลจิตหรืออกุศลจิต เพราะเป็นผลของชนกกรรม

ไม่ใช่เตรียมตัวไว้ พอใกล้จะตาย ทุกอย่างเป็นกุศลหมด พยายามให้จิตเป็นกุศลหมดเมื่อใกล้ที่จะตาย เป็นไปไม่ได้ เพราะเหตุว่า นิमितต่างๆ หรืออารมณ์ ที่ใช้คำว่า “กรรมอารมณ์” “กรรมนิमितอารมณ์” หรือ “คตินิमितอารมณ์” หมายถึงอารมณ์ที่ปรากฏ จะเป็นทางตา หรือทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ ทางหนึ่งทางใดก็ได้ แล้วแต่ประเภทของอารมณ์นั้น เช่น ถ้าเป็นกรรมอารมณ์ ใครจะพูดว่า “อรหัง” หรือใครจะเอาเข็มแทง แต่จิตของบุคคลนั้นมีกรรมที่ได้กระทำแล้ว ซึ่งเป็นชนกกรรมที่ทำให้ปฏิสนธิจิตเกิดต่อจากจุติจิต ชนกกรรมนั่นเอง จะทำให้จิตของบุคคลนั้นนึกถึงกรรมที่เป็นกุศลที่ได้กระทำแล้ว แม้กำลังถูกเข็มแทงหรือกำลังได้ยินคำว่า “อรหัง” ก็ตาม ถ้าเป็นกุศลกรรม ก็จะทำให้บุคคลนั้นระลึกถึงกรรมที่ได้กระทำแล้วที่เป็นกุศล แล้วกุศลจิตก็เกิด นี่ก็เป็นประเภทของอารมณ์ที่แสดงว่า จะเป็นอารมณ์ของปฏิสนธิจิต ต่อจากจุติจิต

ปกติก่อนจุติจิตจะเกิดก็มีสี่ขณะนี้เป็นอารมณ์ มีเสียงทางหูเป็นอารมณ์ มีกลิ่นเป็นอารมณ์ได้ มีรสเป็นอารมณ์ได้ มีโผฏฐัพพะเป็นอารมณ์ได้ กำลังคิดนี้รู้เรื่องต่างๆ ทางใจได้ แต่ไม่ใช่คำว่า “กรรมอารมณ์” หรือ “กรรมนิमितอารมณ์” หรือ “คตินิमितอารมณ์” เพราะเหตุใด เพราะสำหรับ ๓ อารมณ์นี้เป็นอารมณ์ของจิตใกล้จะจุติ ซึ่งจะ เป็นอารมณ์ของปฏิสนธิจิต สืบต่อจากจุติจิตเท่านั้นเอง แต่ก็คือสิ่งที่กำลังปรากฏทางตา อย่างนี้ ถ้าจุติจิตจะเกิดต่อจากจักขุทวารวิถิ ก็คือกำลังเห็นเดี๋ยวนี้สบายๆ แล้วจุติจิตก็เกิด กระทำกิจเคลื่อนจากความเป็นบุคคลนี้ เพราะฉะนั้นสิ่งที่กำลังปรากฏทางตา ขณะนี้ ก็เป็นกรรมนิमितอารมณ์

หรืออาจจะเป็นเสียงทางหูที่กำลังได้ยินเรื่องของธรรมก็ได้ แล้วก็มีจิตเกิด เพราะฉะนั้นขณะนั้นบุคคลนั้น กำลังมีเสียงเป็นอารมณ์ เป็นกรรมนิมิตอารมณ์ ที่จะทำ ให้ปฏิสนธิจิตมีเสียงนี้เป็นอารมณ์ แล้วก็ทำให้ปฏิสนธิในสุคติภูมิ ถ้ากุศลจิตเกิด

เพราะฉะนั้นกรรมนิมิตอารมณ์ ก็คือชีวิตประจำวันธรรมดาทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ นั่นเอง หรือสำหรับผู้ที่ได้มานก็มีกสิณนิมิตเป็นอารมณ์ ซึ่งก็คือกรรมนิมิต นั่นเอง เพราะเหตุว่าเป็นนิมิตที่จะทำให้เขาเกิดในพรหมภูมิชั้นต่างๆ

สมบัติจริงๆ คือ กรรม

สุ. เรื่องของภพภูมิต่างๆ ตราบใดที่ยังมีทั้งกุศลกรรมและอกุศลกรรม ก็ย่อม แล้วแต่ว่า กรรมใดจะเป็นชนกกรรม ถ้าเกิดในสวรรค์ เมื่อจิตเกิดทำกิจเคลื่อนจาก เทพบุตรในสวรรค์แล้ว เกิดในอบายภูมิได้ไหมคะ ได้

เพราะฉะนั้นแสดงให้เห็นว่า สำหรับภพภูมิทั้ง ๑๑ ภูมิ เกิดเป็นมนุษย์ เมื่อจิต แล้วก็อาจจะเกิดในกามสุคติภูมิ ภูมิหนึ่งภูมิใด ซึ่งอาจจะเป็นมนุษย์อีก หรือว่าในสวรรค์ ชั้นหนึ่งชั้นใดใน ๖ ชั้นก็ได้ ถ้าเป็นผลของกุศลกรรม แต่ถ้าเป็นผลของอกุศลกรรมแล้ว ทำให้เกิดในอบายภูมิหนึ่งอบายภูมิใด คือ เกิดในนรก หรือว่าเป็นสัตว์เดรัจฉาน เป็น เป็ด เป็นอสุรกาย ไม่เหมือนอย่างรูปพรหมบุคคล ถ้าผู้ใดอบรมเจริญสมาบัติ มี วสีแคล่วคล่องชำนาญ จนกระทั่งฉานจิตเกิดก่อนจิต ทำให้ปฏิสนธิเป็นพรหมบุคคลใน รูปพรหมภูมิ เมื่อจิตจากรูปพรหมภูมิบุคคลแล้ว จะไม่เกิดในอบายภูมิทันที แต่จะเกิดใน กามสุคติภูมิ แล้วแต่ว่าจะเป็นทวิเหตุ หรือว่าติเหตุ หมายความว่าปฏิสนธิจิตนั้น ประกอบด้วยอโลภเจตสิก อโทสเจตสิก หรือว่าประกอบด้วย ๓ เหตุ คือ ประกอบทั้ง อโลภเจตสิก อโทสเจตสิก อโมหะ คือ ปัญญาเจตสิกด้วย

มีความสำคัญใหม่ ในการที่ปฏิสนธิจิตจะประกอบด้วย อโลภเจตสิก อโทสเจตสิก และ ปฏิสนธิจิตประกอบ ด้วยอโลภเจตสิก อโทสเจตสิก อโมหะ คือ ปัญญาเจตสิก

สำหรับในชาติที่ประกอบด้วยอโลภะและอโทสะ แต่จะไม่ประกอบด้วยปัญญา เจตสิก เพราะฉะนั้นพื้นฐานของจิต ก็ย่อมไม่สามารถที่จะอบรมเจริญปัญญา ถึงขั้นที่จะ รู้แจ้งอริยสัจธรรม ถ้าในชาตินั้นปฏิสนธิจิตไม่ประกอบด้วยปัญญาเจตสิก

เพราะฉะนั้น ถึงแม้ว่าจะเป็นรูปพรหมบุคคลแล้ว จิตจากรูปพรหมเกิดในกาม สุกคตภูมิ เพราะเหตุว่าจะไม่เกิดในอบายภูมิทันที แต่ว่าเมื่อเกิดในกามสุคตภูมิแล้ว อาจจะเป็นทวิเหตุบุคคล คือ ประกอบด้วยอโลภเจตสิก อโทสเจตสิกเท่านั้น แต่ไม่มี ปัญญาเจตสิกเกิดร่วมก็ได้ หรือเป็นติเหตุบุคคล คือ ประกอบด้วยอโลภเจตสิก อโทสเจตสิก และปัญญาด้วย

แต่ถ้าเป็นผู้ที่เกิดในอรุปรหมภูมิ ปัญญามั่นคง กว่าจะได้ถึงขั้นอรุปรหมาน เป็นอเนกขาริกสังขาร ไม่หวั่นไหว เพราะฉะนั้นเมื่อจิตจากรูปพรหม ก็เกิดในกาม สุกคตภูมิได้ และจะเป็นบุคคลที่เป็นติเหตุกะ คือ ประกอบด้วยอโลภะ อโทสะ และ ปัญญา

เพราะฉะนั้นท่านที่นั่งอยู่ในที่นี่ ท่านจะมาจากภพภูมิไหนก็ไม่ทราบ อาจจะมา จากภพภูมิอื่น และถ้าปฏิสนธิของท่านเป็นติเหตุกะ คือ ประกอบด้วยอโลภะ อโทสะ อโมหะ อาจจะมาจากรูปพรหมภูมิก็ได้ เคยไปมาแล้ว แต่ว่าการอบรมเจริญสติปัฏฐาน ย่อมดีกว่าที่จะเป็นอรุปรหมบุคคลโดยที่ไม่รู้แจ้งอริยสัจธรรม เพราะเหตุว่าถ้าไม่ได้ เป็นพระโสดาบันบุคคลในภูมิที่มีชั้น ๕ แล้วเกิดในอรุปรหมภูมิ ไม่มีโอกาสที่จะรู้แจ้ง อริยสัจธรรมเป็นพระอริยบุคคล

การรู้แจ้งอริยสัจธรรมเป็นพระอริยเจ้าจะต้องในภูมิที่มีชั้น ๕ และในภูมิที่เป็น กามสุคตภูมิ

เพราะฉะนั้นก็จะเห็นได้ว่า ถ้าเกิดเป็นมนุษย์ เป็นกามสุคตภูมิ มีโอกาสที่จะฟัง พระธรรมให้เข้าใจขึ้น เพื่อจะอบรมเจริญปัญญาให้มากขึ้น หรือว่าเกิดในสวรรค์ชั้นหนึ่ง ชั้นใดใน ๖ ชั้น ก็มีศาลาสวรรค์มาทุกชั้นที่จะได้ฟังพระธรรม ที่จะอบรมเจริญปัญญาให้ มากขึ้น ถ้าไม่เพเลิดเพเลินในสมบัติ เพราะเหตุว่า อย่าลืมนะว่าแท้ที่จริงแล้ว สมบัติจริงๆคือ กรรม ไม่ใช่วัตถุสมบัติอื่นๆ

สัตว์ทั้งหลายเป็นผู้รับผลของกรรม

สำหรับผู้ที่ไม่เชื่อเรื่องนรกสวรรค์ว่า มีหรือไม่ ก็ขอกล่าวถึงข้อความใน อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต ธรรมปริยายสูตร ข้อ ๑๙๓ ซึ่งพระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงธรรมปริยายอันเป็นเหตุแห่งความกระเสือกกระสนแก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว

ภิกษุเหล่านั้นทูลรับพระผู้มีพระภาคแล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ธรรมปริยายอันเป็นเหตุแห่งความกระเสือกกระสนเป็นไฉน

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย สัตว์ทั้งหลายเป็นผู้มีกรรมเป็นของ ๆ ตน เป็นผู้รับผลของกรรม เป็นผู้ที่มีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็นพวกพ้อง มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย กระทำกรรมใดไว้ เป็นกรรมดีหรือกรรมชั่วก็ตาม ย่อมเป็นผู้รับผลของกรรมนั้น ๆ

นึกถึงคราวที่จะรับผลของกรรม เพื่อที่จะระลึกได้ว่า กรรมใดเป็นอกุศล ก็จงรีบละเว้นเสีย เพราะเหตุว่าอกุศลในอดีตก็ได้กระทำมามากมายแล้ว และถ้ายังกระทำต่อไป ก็ย่อมจะเป็นปัจจัยที่จะทำให้เป็นผู้ได้รับผลของกรรมนั้น

ข้อความต่อไป พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้ฆ่าสัตว์ หยาบฆ่า มีมือชุ่มด้วยโลหิต ตั้งอยู่ในการฆ่าและการทรมาน ไม่มีความเอ็นดูในสัตว์ที่มีชีวิตทั้งปวง บุคคลนั้น ย่อมกระเสือกกระสนด้วยกาย ด้วยวาจา ด้วยใจ กายกรรมของเขาครด วจีกรรมของเขา ก็ครด มโนกรรมของเขาก็ครด คติของเขาก็ครด อุบัติของเขาก็ครด

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย เรากล่าวคติ ๒ อย่าง อย่างใดอย่างหนึ่ง คือ นรกอันมีทุกข์โดยส่วนเดียว หรือกำเนิดเดรัจฉานอันมีปรกติกระเสือกกระสนของบุคคลผู้มีคติครด ผู้มีอุบัติครด ฯ

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ก็กำเนิดเดรัจฉานอันมีปรกติกระเสือกกระสนนั้นเป็นไฉน คือ งู แมลงป่อง ตะขาบ พังพอน แมว หนู นกเค้าแมว หรือสัตว์ทั้งหลายผู้เข้าถึงกำเนิดสัตว์เดรัจฉานเหล่าใดเหล่าหนึ่ง แม้อื่นๆ ที่เห็นมนุษย์แล้วย่อมกระเสือกกระสน

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย การอุปบัติของสัตว์ย่อมมีเพราะกรรม อันมีแล้วด้วยประการ
ดังนี้แล คือ เขาย่อมอุปบัติด้วยกรรมที่เขาทำ ผัสสะอันเป็นวิบากย่อมถูกต้องเขาผู้อุปบัติ
แล้ว

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย เราย่อมกล่าวว่าสัตว์ทั้งหลายเป็นผู้รับผลของกรรม ด้วย
ประการฉะนี้ ฯ

เวลาจะทำอกุศล กระเลื้อยกระส่นใหม่คะ ยังไม่เป็นอกุศลกรรม เพียงอกุศลจิตก็
กระเลื้อยกระส่นกันวุ่นวายหมด ในการทำมาหาเลี้ยงชีพ ในการทำทุกสิ่งทุกอย่าง เป็น
ปกติในชีวิตประจำวันซึ่งจำเป็น แต่สำหรับอกุศลกรรม ไม่น่าจะจำเป็นที่จะกระทำทาง
กาย ทางวาจา ทางใจ แต่ถ้าทำแล้ว พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

เรากล่าวคติ ๒ อย่าง อย่างใดอย่างหนึ่ง คือ นรกอันมีทุกข์โดยส่วนเดียว หรือ
กำเนิดเดรัจฉานอันมีปรกติกะเลื้อยกระส่น

ผู้ถาม ขอความกรุณาอาจารย์อ่านข้อความตอนท้ายซ้ำ ตอนที่ผัสสะอันเป็น
วิบากย่อมถูกต้องเขา

ผู้ถาม ไม่เข้าใจข้อความที่ว่า ผัสสะอันเป็นวิบากย่อมถูกต้องเขา

ส. ผู้อุปบัติแล้ว ถ้าเกิดมาแล้ว มีใครบ้างที่จะไม่ได้รับผลของกรรม ทางตา
ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย นี่คือการรับผลของกรรม เพราะผัสสะต้องกระทบ ไม่มี
สัตว์บุคคลเลย แต่ว่าผัสสะเป็นสภาพธรรมที่กระทบอารมณ์ และจิตที่เกิดพร้อมผัสสะ
นั้นก็รู้แจ้งในอารมณ์ที่ผัสสะกระทบ และเวทนาจึงรู้สึกในอารมณ์ที่ผัสสะกระทบที่จิต
กำลังรู้แจ้ง นี่คือการรับผลของกรรม

ผู้ถาม ผัสสะอันเป็นวิบาก หมายความว่าถึงผัสสะในจักขุวิญญาณ เป็นต้น ใช่มั้ยคะ

ส. วิบากจิตทั้งหลายที่จะรับผลของกรรมทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น
ทางกาย เกิดเป็นสัตว์กระเลื้อยกระส่นใหม่คะ หมิ่นมนุษย์ ตามข้อความที่ว่า

ก็กำเนิดเดรัจฉานอันมีปรกติกะเลื้อยกระส่นนั้นเป็นไฉน คือ งู แมลงป่อง
ตะขาบ พังพอน แมว หนู นกเค้าแมว หรือสัตว์ทั้งหลายผู้เข้าถึงกำเนิดสัตว์เดรัจฉาน
เหล่าใดเหล่าหนึ่ง แม้อื่นๆ ที่เห็นมนุษย์แล้วย่อมกระเลื้อยกระส่น

หนึ่ภัย เพราะเหตุว่ากลัวภัยที่จะเกิดทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย แม้สัตว์เดรัจฉานก็เหมือนกัน

ผลของกรรมมี นรกสวรรค์มี

ขอกล่าวถึงกรรมสูตรที่ ๑ ในอังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ผลของกรรม มี และนรกสวรรค์ มี

ข้อความในอังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต กรรมสูตรที่ ๑ ข้อ ๑๙๔ พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย เราไม่รู้แล้ว ย่อมไม่กล่าวความสิ้นสุดแห่งกรรมที่สัตว์ตั้งใจกระทำสั่งสมขึ้น

นี่ก็แสดงให้เห็นแล้วว่า พระผู้มีพระภาคเองตรัสว่า เราไม่รู้แล้ว ย่อมไม่กล่าว แต่เพราะเหตุว่าทรงรู้ว่า ความสิ้นสุดแห่งกรรมที่สัตว์ตั้งใจกระทำสั่งสมขึ้น มี

ทุกคนอาจจะคิดว่า ในชีวิตของแต่ละท่านวันหนึ่ง ๆ ก็ไม่ได้ทำกรรมอะไร แล้วทำไมสังสารวัฏถึงจะมียืดยาวต่อไปไม่สิ้นสุด ก็ดูวันนี้ก็เหมือนไม่ได้ทำกรรมอะไร ทุกวัน ๆ แล้วจะมีเหตุปัจจัยอะไรที่จะทำให้ต้องเกิดอีก ตายอีก เกิดอีก ตายอีก เกิดอีก ตายอีก ไม่สิ้นสุด กรรมทั้งหลายที่ได้กระทำแล้ว ที่สัตว์ทั้งหลายตั้งใจกระทำสั่งสม

นี่ก็แสดงให้เห็นว่า ในชีวิตประจำวัน ถ้าคิดว่าไม่ได้กระทำความจริงกระทำแล้ว บางอย่างเป็นกายกรรม บางอย่างเป็นวจีกรรม บางอย่างเป็นมโนกรรมที่ตั้งใจกระทำ แล้วก็ไม่สูญหาย กรรมทุกกรรมที่ได้กระทำแล้ว เกิดดับสะสมสืบต่ออยู่ในจิต เป็นเหตุที่จะให้วิบากเกิดขึ้น ด้วยเหตุนี้พระผู้มีพระภาคจึงตรัสว่า

เราไม่รู้แล้ว ย่อมไม่กล่าวความสิ้นสุดแห่งกรรมที่สัตว์ตั้งใจกระทำสั่งสมขึ้น

ถ้าวิบากยังไม่เกิด กรรมจะสิ้นสุดได้ไหม เหตุมีแล้ว ทางกายบ้าง ทางวาจาบ้าง สั่งสมไปอยู่เรื่อย ๆ และถ้าผลคือวิบากของกรรมนั้นยังไม่เกิด จะถือว่ากรรม คือ ความตั้งใจกระทำกายกรรมบ้าง วจีกรรมบ้างเหล่านั้นที่สั่งสมอยู่ในจิต จะหมดสิ้นไปได้ไหม ในเมื่อผลยังไม่เกิดขึ้น ไม่ได้ เมื่อเหตุ คือ กรรมได้กระทำและสั่งสมแล้ว ทุกคนก็ต้อง

คอยรับวิบาก คือ ผลของกรรมนั้นๆ โดยไม่รู้ตัวเลย ถ้าสติไม่เกิดขึ้น ไม่ระลึก ไม่พิจารณาว่า ได้กระทำกุศลกรรมอะไรแล้วบ้าง หรือว่าได้กระทำกุศลกรรมอะไรแล้วบ้าง

นี่เป็นเหตุที่ทุกท่านจะต้องพิจารณากาย วาจา ใจของตนเองอย่างละเอียดจริงๆ เพราะเหตุว่า เป็นความตั้งใจที่กระทำการกรรมที่สั่งสม เพื่อที่จะให้วิบากเกิดขึ้น จึงเป็นเหตุให้สังสารวัฏไม่หมดสิ้น

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

กั๊วบกนัันแล อันสััตว์ผู้ทำ พึงได้เสวยในปัจจุบัน (ทิฏฐธรรมเวทนียะ) ในอัทธภาพัดไป (อุปปัชชเวทนียะ) หรือในอัทธภาพต๋อๆไป (อปปราปรเวทนียะ)

เพราะฉะนั้นบางท่านอาจจะกระทำกุศลกรรมแล้ว ก็คิดว่ายังไม่ได้รับผลของกุศลกรรม สบายดี พ้นเคราะห์พ้นกรรม แต่ความจริงไม่พ้น เพราะเหตุว่ากั๊วบกนัันแล อันสััตว์ผู้ทำ พึงได้เสวย คือทำให้เกิดผล ได้รับวิบากในปัจจุบัน หรือในอัทธภาพัดไป คือในชาติหน้า หรือในอัทธภาพต๋อๆไป เหมือนอย่างในชาตินี้ จะได้รับผลของกุศลกรรม หรือ กุศลกรรมก็ตามแต่ เป็นผลของกรรมที่ได้สั่งสมมาแล้วในสังสารวัฏ อาจจะเป็นกรรมในชาตินี้ หรือกรรมในชาติก่อน หรือกรรมในชาติก่อนๆโน้นก็ได้

อกุศลกรรมมีความตั้งใจเป็นอกุศล

ข้อความต่อไป พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย เราไม่รู้แล้ว ย่อมไม่กล่าวการทำที่สุดทุกข์แห่งกรรมที่สัตว์ตั้งใจกระทำสั่งสมขึ้น ในข้อนั้นความวิบัติอันเป็นโทษแห่งการงานทางกาย ๓ อย่าง มีความตั้งใจเป็นอกุศล

นี่ก็แสดงให้เห็นแล้วว่า อกุศลกรรมทั้งหลายย่อมมีความตั้งใจเป็นอกุศล สิ่งที่เกิดขึ้นเป็นความพลาดพลั้งทางกาย อาจจะมีได้ แต่ไม่ใช่อกุศลกรรม ถ้าไม่มีความตั้งใจ แต่ถ้ามีความตั้งใจที่จะกระทำ

ความวิบัติอันเป็นโทษแห่งการงานทางกาย ๓ อย่าง มีความตั้งใจเป็นอกุศล ย่อมมีทุกข์เป็นกำไร มีทุกข์เป็นวิบาก ความวิบัติอันเป็นโทษแห่งการงานทางวาจา ๔ อย่าง มีความตั้งใจเป็นอกุศล ย่อมมีทุกข์เป็นกำไร มีทุกข์เป็นวิบาก ความวิบัติอันเป็นโทษแห่งการงานทางใจ ๓ อย่าง มีความตั้งใจเป็นอกุศล ย่อมมีทุกข์เป็นกำไร มีทุกข์เป็นวิบาก ฯ

นี่คือ ผลของอกุศลกรรมทางกาย ทางวาจา ทางใจ มีทุกข์เป็นกำไร นี่แสดงว่าไม่น้อยเลย เป็นกำไร ก็แสดงว่ามากกว่าต้นทุน

กายกรรม ๓

ข้อความต่อไป พระผู้มีพระภาคทรงแสดงกายกรรม วจีกรรม และมโนกรรม มีข้อความว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ความวิบัติอันเป็นโทษแห่งการงานทางกาย ๓ อย่าง มีความตั้งใจเป็นอกุศล ย่อมมีทุกข์เป็นกำไร มีทุกข์เป็นวิบาก อย่างไร

ซึ่งทุกท่านคงเข้าใจดีแล้วถึงกายกรรม ๓

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย บุคคลบางคนในโลกนี้เป็นผู้ฆ่าสัตว์ ผู้หยาบฆ่า มีมือชุ่มด้วยโลหิต ตั้งอยู่ในการฆ่าและการทรมาน ไม่มีความเอ็นดูในสัตว์มีชีวิตทั้งปวง ๑ เป็นผู้ลักทรัพย์ คือ ถือนาฬิกาทัดถือนเป็นอุปกรณ์เครื่องปล้ำใจแห่งผู้อื่นของบุคคลอื่น ซึ่งอยู่ในบ้านหรืออยู่ในป่าที่เจ้าของมิได้ให้ ด้วยจิตเป็นขโมย ๑ เป็นผู้ประพฤติดิฉินในกาม คือเป็นผู้ประพฤดิล่วงในสตรีที่มารดารักษา บิดารักษา พี่ชายน้องชายรักษา พี่สาวน้องสาวรักษา ญาติรักษา ธรรมรักษา ผู้มีสามี ผู้มีอาชญาโดยรอบ โดยที่สุดแม้สตรีผู้มีบุรุษคล้องแล้วด้วยพวงมาลัย ๑

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ความวิบัติอันเป็นโทษแห่งการงานทางกาย ๓ อย่าง มีความตั้งใจเป็นอกุศล ย่อมมีทุกข์เป็นกำไร มีทุกข์เป็นวิบาก อย่างนี้แล ฯ

เรื่องของกายกรรม ๓

วจีกรรม ๔

วจีกรรม ๔ ซึ่งพระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ความวิบัติอันเป็นโทษแห่งการงานทางวาจา ๔ อย่าง มีความตั้งใจเป็นอกุศล ย่อมมีทุกข์เป็นกำไร มีทุกข์เป็นวิบาก อย่างไร

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย บุคคลบางคนในโลกนี้เป็นผู้พูดเท็จ คือ เขาอยู่ในสภา ในบริษัท ในท่ามกลางญาติ ในท่ามกลางเสนา หรือในท่ามกลางแห่งราชสกุล ถูกผู้อื่นนำไปเป็นพยานซักถามว่า มาเกิดบุรุษผู้เจริญ ท่านรู้สิ่งใด จงพูดสิ่งนั้น บุคคลนั้นเมื่อไม่รู้ กล่าวว่ารู้ หรือเมื่อรู้ก็กล่าวว่าไม่รู้ เมื่อไม่เห็นก็กล่าวว่าเห็น หรือเมื่อเห็นก็กล่าวว่าไม่เห็น เป็นผู้กล่าวเท็จทั้งรู้ เพราะเหตุแห่งตนบ้าง เพราะเหตุแห่งผู้อื่นบ้าง เพราะเหตุเห็นแก่อาณิสสเล็กน้อยบ้าง ด้วยประการดังนี้ ๑

ข้อต่อไปคือ

เป็นผู้พูดส่อเสียด คือ พังข้างนี้แล้วไปบอกข้างโน้น เพื่อทำลายคนหมู่นี้ หรือพังข้างโน้นแล้วมาบอกข้างนี้ เพื่อทำลายคนหมู่นั้น ยุยงคนทั้งหลายผู้สามัคคีกันให้แตกกัน หรือส่งเสริมคนทั้งหลายผู้แตกกันแล้ว ชอบความแยกกัน ยินดีความแยกกัน เพลิดเพลินในความแยกกัน กล่าวแต่คำที่ทำให้แยกกัน ๑

นี่คือ เรื่องของวาจา ซึ่งแสดงให้เห็นว่า มีความวิจิตรมาก ในเรื่องของวาจาที่ไม่จริง เป็นคำพูดเท็จก็อย่างหนึ่ง คือเรื่องไม่จริงเลยก็กล่าวได้ นั่นเป็นเพราะอกุศลจิต ซึ่งไม่เห็นโทษของวจีกรรม แต่ทางวาจา ไม่ได้มีแต่เพียงการพูดเท็จ ยังมีการพูดส่อเสียด เพื่อทำลายคนหมู่นี้ หรือเพื่อทำลายคนหมู่นั้น หรือส่งเสริมคนทั้งหลายผู้แตกกันแล้ว ชอบความแยกกัน ยินดีความแยกกัน เพลิดเพลินในความแยกกัน

ไม่น่าสนุกเลยที่จะเห็นใครแตกแยกความสามัคคี แต่ผู้ที่มีอกุศลจิต ก็ยังพอใจที่จะเห็นความแตกแยก จนกระทั่งยุยงคนทั้งหลายผู้สามัคคีกันให้แตกกัน แล้วก็เพลิดเพลินในความแยกกัน

นี่ก็แสดงให้เห็นการสะสมของอกุศลซึ่งสามารถจะกระทำอกุศลกรรมได้ทั้งทางกาย และทางวาจา

นอกจากนั้นสำหรับวจีกรรมที่ควรพิจารณา คือ

เป็นผู้พูดคำหยาบ คือ กล่าววาจาที่หยาบคาย กล่าวแข็ง เดือดร้อนผู้อื่น เสียชื่อเสียงผู้อื่น ใกล้เคียงความโกรธ ไม่เป็นไปเพื่อสมาธิหรือความสงบของจิต ๑

นี่คือวจีกรรมที่ ๓ ไม่เป็นวาจาที่ดีเลยสักอย่างเดียว เรื่องเท็จ เรื่องส่อเสียด หรือเรื่องคำหยาบ คือ วาจาที่หยาบคาย กล่าวแข็ง เดือดร้อนผู้อื่น เสียชื่อเสียงผู้อื่น ใกล้เคียงความโกรธ ไม่เป็นไปเพื่อสมาธิคือความสงบของจิต

ถ้าสติปัญญาไม่เกิด อาจจะไม่สังเกตวาจาในขณะนั้นว่า หยาบคายหรือว่ากล่าวแข็ง หรือว่าเดือดร้อนต่อผู้อื่น เสียชื่อเสียงผู้อื่น หรือใกล้เคียงความโกรธ เมื่อได้ยินได้ฟังแล้วก็ทำให้คนอื่นไม่สบายใจ

วจีกรรมประการที่ ๔ คือ

เป็นผู้พูดเพ้อเจ้อ คือ กล่าวไม่ถูกกาล กล่าวไม่จริง กล่าวไม่อิงอรรถ ไม่อิงธรรม ไม่อิงวินัย กล่าววาจาที่ไม่มีหลักฐาน ไม่มีที่อ้างอิง ไม่มีที่สิ้นสุด ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ โดยกาลอันไม่ควร ๑

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ความวิบัติอันเป็นโทษแห่งการงานทางวาจา ๔ อย่าง มีความตั้งใจเป็นอกุศล ย่อมมีทุกข์เป็นกำไร มีทุกข์เป็นวิบาก อย่างนี้แล ฯ

เรื่องจริงควรกล่าวโดยเป็นประโยชน์

ประการสำคัญที่สุด ไม่ว่าจะพูดเรื่องจริง ก็จะต้องพิจารณาว่า ในขณะที่พูดนี้จิตเป็นกุศลหรือเป็นอกุศล กำลังมีโทษหรือไม่ประกอบด้วยโทษ ไตร่ตรองรอบคอบแล้วว่า เป็นประโยชน์หรือเป็นโทษในการที่จะกล่าวแม้เรื่องจริง

ถึงแม้ว่าเป็นเรื่องจริง แต่ถ้าไม่มีประโยชน์ ไม่ควรที่จะกล่าวเลย แต่ถ้าเป็นเรื่องจริง เห็นแล้วว่าควรที่จะกล่าวเพื่อประโยชน์ ก็ควรที่จะกล่าว เพราะว่าเรื่องอกุศลทั้งหลายที่เกิดขึ้น สำหรับอกุศลทางวาจา จะไม่ทำให้บุคคลเดียวเป็นอกุศล แต่จะทำให้อีกหลายบุคคลเป็นอกุศล

ถ้าได้ยินเรื่องที่ไม่จริง ใครจะทราบว่าเป็นเรื่องที่ไม่จริง เพราะคนที่บอกหรือคนที่เล่าก็ต้องบอกว่า นี่เป็นเรื่องจริง เพราะฉะนั้น ไม่มีทางที่จะรู้เลยว่า สิ่งที่ได้รับฟังนั้นจริงหรือเท็จ แล้วถ้าเป็นเรื่องที่ทำให้มีความรู้สึกขุ่นเคืองต่อบุคคลอื่นในขณะนั้น โดยที่เป็นเรื่องไม่จริง ขณะนั้นเป็นอกุศลแล้วที่ไม่ควรที่จะเกิด และอกุศลนั้นก็จะไม่หยุดอยู่เพียงแค่นั้น อาจจะต่อไปอีกหลายวันหลายเดือนก็ได้ เพราะฉะนั้นมีทางใดที่จะป้องกันไม่ให้อกุศลนั้นเกิดเจริญงอกงามไปพลูยขึ้น เมื่อพิจารณาโดยเหตุผล เห็นสมควรที่จะพูดก็ควรพูด เพื่อที่จะให้บุคคลอื่นเข้าใจเรื่องจริงๆ ที่ถูกต้อง เพื่ออกุศลจิตของเขาจะได้ไม่เกิด และอกุศลจิตของคนอื่นอีกหลายคนก็จะได้ไม่พลอยเกิดตามไปด้วย เพราะว่าอกุศลของคนหนึ่งจะต่อไปถึงอกุศลของคนอื่นอีกหลายคนทางวาจาด้วย

เพราะฉะนั้นก็ต้องคิดถึงประโยชน์ เรื่องของวาจาทั้งหมด ถึงแม้จะเป็นเรื่องจริง ก็จะต้องคิดด้วยว่า เป็นประโยชน์หรือไม่เป็นประโยชน์ ถ้าเป็นประโยชน์ คือ เพื่อให้กุศลจิตเกิด ให้มีความเข้าใจถูก ให้พ้นจากอกุศลซึ่งจะติดตามมาอีกมากมาย ก็ควรที่จะพูด แต่ว่าไม่ใช่จงใจเจตนาที่จะพูดเพื่อที่จะให้เกิดอกุศล

มโนกรรม ๓

ข้อความต่อไป พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ความวิบัติอันเป็นโทษแห่งการงานทางใจ ๓ อย่าง มีความตั้งใจเป็นอกุศล ย่อมมีทุกข์เป็นกำไร มีทุกข์เป็นวิบากอย่างไร

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย บุคคลบางคนในโลกนี้เป็นผู้อยากได้ของของผู้อื่น คืออยากได้วัตถุอันเป็นเครื่องอุปกรณ์แก้ทุกข์เครื่องปลื้มใจแห่งผู้อื่นของบุคคลอื่นว่า

ไหนหนอวัตถุอันเป็นเครื่องอุปกรณ์แก้ทุกข์เครื่องปลื้มใจแห่งผู้อื่นของบุคคลอื่นพึงเป็นของเรา ดังนี้หนึ่ง

เป็นผู้มีจิตคิดปองร้าย คือ มีความดำริในใจอันชั่วร้ายว่า ขอสัตว์เหล่านี้จงถูกฆ่า จงถูกทำลาย จงขาดสูญ จงพินาศ หรืออย่าได้เป็นแล้ว ดังนี้หนึ่ง

เป็นผู้มีความเห็นผิด คือ มีความเห็นอันวิปริตว่า ทานที่ให้แล้วไม่มีผล การเช่น
สรวงไม่มีผล การบูชาไม่มีผล ผลวิบากแห่งกรรมที่บุคคลทำดีทำชั่วไม่มี โลกนี้ไม่มี โลก
หน้าไม่มี มารดาไม่มี บิดาไม่มี สัตว์ผู้เป็นอุปาทิกะไม่มี สมณพราหมณ์ผู้ดำเนินไป
โดยชอบ ผู้ปฏิบัติชอบ ผู้ทำโลกนี้และปรโลกให้แจ้งชัดด้วยปัญญาอันยิ่งด้วยตนเองแล้ว
สอนผู้อื่นให้รู้ตาม ไม่มีในโลก ดังนี้หนึ่ง

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ความวิบัติอันเป็นโทษแห่งการงานทางใจ ๓ อย่าง มีความ
ตั้งใจเป็นอกุศล ย่อมมีทุกข์เป็นกำไร มีทุกข์เป็นวิบาก อย่างนี้แล ฯ

นี่คือ มโนกรรม ๓ คือ อภิชฌา เพ่งเล็งอยากได้ของบุคคลอื่นหนึ่ง พยาบาท มีจิต
คิดปองร้ายบุคคลอื่นหนึ่ง และมีความเห็นผิด มีความตั้งใจที่เป็นอกุศลหนึ่ง รวมเป็น
มโนกรรม ๓

ขอเริ่มตั้งแต่เรื่องของอภิชฌา เพราะว่ามีท่านผู้หนึ่งถามว่า เขาเห็นของๆคนอื่น
สวย คือ ไปบ้านเพื่อน และเห็นของๆคนอื่นสวยและก็อยากจะได้บ้าง อย่างนี้จะเป็น
อภิชฌาหรือเปล่า

นี่เป็นแต่เพียงโลภมูลจิตธรรมดา เห็นสวย อยากได้ แต่ไม่มีความตั้งใจเป็นอกุศล
อาจจะถามว่าซื้อที่ไหน แล้วก็ไปซื้อหามาบ้าง ขณะนั้นก็ไม่ใช่อกุศลกรรมบถ เพียงแต่
มีความต้องการ หรือความอยากได้สิ่งของคนอื่นมี แต่ไม่ได้หมายความว่า คิดที่จะเอา
ของๆคนนั้นมาเป็นของตนในทางทุจริต ถ้าอยากได้แล้วถาม ซื้อ ก็ไม่เป็นทุจริต
เพราะฉะนั้นก็แสดงให้เห็นว่า ปกติธรรมดาของโลภมูลจิต เมื่อไม่มีความตั้งใจที่จะทำ
อกุศลกรรม ย่อมไม่เป็นอกุศลกรรมบถ

มโนกรรม – ทิฏฐุปาทาน

ขอกล่าวถึงคำอธิบายในอรรถสาลินี นิกเขปกัณฑ์ อธิบายนิเทศของทิฏฐิ
ปาทาน ซึ่งมีข้อความเรื่องของมโนกรรม ๓ ในข้อของทิฏฐิ ซึ่งแสดงว่า

เป็นผู้มีความเห็นผิด คือ มีความเห็นอันวิปริตว่า ทานที่ให้แล้วไม่มีผล

แสดงว่าการให้หรือทานนี้ มี เมื่อโลกนี้มี การให้ซึ่งกันและกัน ย่อมมี การให้ที่เป็นทาน ย่อมมี แต่สำหรับผู้ที่เห็นผิด ไม่ใช่เห็นว่า ทานไม่มี แต่เห็นว่าทานที่ให้แล้วไม่มีผล คือ ทาน การให้ มี แต่ผลของทาน ไม่มี บางคนก็ถึงกับพูดว่า ยิ่งให้ก็ยิ่งหมด ยิ่งให้ก็ยิ่งยากจน

นี่ก็แสดงให้เห็นว่า คิดว่าทานที่ให้ไปแล้วนั้นไม่มีผล นี่ก็เป็นความเห็นผิดประการหนึ่ง

การเชนสรวงไม่มีผล

สำหรับการเชนสรวง หมายถึงมงคลกิริยา ได้แก่ การคำนับ การต้อนรับ การแสดงมารยาทที่สมควร บางคนก็คิดว่าไม่มีผล แสดงว่าการคำนับ การต้อนรับ มี แต่ผลของการคำนับ หรือการต้อนรับซึ่งเป็นมงคลกิริยานั้น ไม่มี แต่ความจริงทุกอย่างที่ทำให้เกิดการกระทำทางกาย ทางวาจา ถ้าพิจารณาดูแล้วจะเห็นได้ว่า ที่เป็นอกุศลนั้นอย่างหนึ่ง และที่เป็นกุศลนั้นอย่างหนึ่ง ต่างกันจริงๆ

ถ้าเห็นใครต้อนรับใครด้วยใจจริง เป็นกุศลจิตหรือเปล่า ของบุคคลซึ่งต้อนรับ แสดงกิริยาที่เป็นมงคลในการต้อนรับ ขณะนั้นเป็นกุศลจิตหรือเปล่า ถ้าเป็นด้วยใจจริง ขณะนั้นก็ต้องเป็นกุศล แต่ถ้าเป็นอกุศล ก็ตรงกันข้าม ไม่มีมงคลกิริยา ไม่แสดงอาการต้อนรับใดๆ ในขณะนั้นก็ส่งไปถึงสภาพของจิตขณะนั้นว่า จิตในขณะนั้นหยาบ กระด้าง หรือว่าเป็นอกุศล ขาดความเมตตา

เพราะฉะนั้นผู้ที่เห็นมงคลกิริยา คือ การคำนับ การต้อนรับของบุคคลทั้งหลายในโลกซึ่งมีต่อกัน รู้ว่ามงคลกิริยาเหล่านั้น มี แต่ผลของมงคลกิริยาเหล่านั้น ไม่มี ซึ่งความจริงแล้วเรื่องของกุศลจิตและอกุศลจิตย่อมเป็นเหตุที่จะให้เกิดผล โดยเฉพาะขึ้นอยู่กับความตั้งใจที่เป็นกุศลหรือที่เป็นอกุศล ถ้าเป็นความตั้งใจที่เป็นอกุศล ก็เป็นกรรมที่จะทำให้เกิดวิบาก ถ้าเป็นความตั้งใจที่เป็นกุศล ก็โดยนัยเดียวกัน ทั้งอกุศลกรรมและกุศลกรรมย่อมทำให้เกิดผล

มโนกรรมไม่ใช่เพียงแค่อคิดในใจ

เรื่องของมโนกรรม ไม่ใช่เพียงอยู่เพียงใจ คิดไปเถอะ ทั้งวันทั้งคืน แต่ไม่ได้กระทำการตามที่คิดก็ไม่สำเร็จ เช่นอยากจะได้ของคนอื่น แล้วก็นึกไปอยากจะได้ของเขา จะเป็นการได้ของบุคคลอื่นมาได้อย่างไร นั่งคิดไปๆ ไม่มีวันที่ของคนอื่นจะมาเป็นของท่านได้ สำหรับผู้ที่คิดอย่างนั้น

เพราะฉะนั้นก็ต้องมีการล่วงออกไปทางกาย หรือทางวาจา แต่ว่าสำหรับการกระทำทางกายที่ไม่เป็นมโนกรรม มี เป็นแต่เพียงกายกรรม เช่น เวลาที่เห็นสิ่งหนึ่งสิ่งใด อาจจะเป็นของที่ไม่น่าทราบว่าเจ้าของอยู่ที่ไหน และก็เห็นว่าเป็นสิ่งที่เล็กน้อย และไม่ได้คิดมาก่อนด้วยว่า ต้องการของสิ่งนี้ แต่เมื่อผ่านไปเห็นเข้า เช่น ดอกไม้ในสวนหรืออะไรก็ตามแต่ ของในป่าหรืออะไรอย่างนั้น ก็คิดว่าต้องการของสิ่งนั้น แล้วก็เด็ดไป ถูไป จะเป็นผลไม้ หรือดอกไม้ก็ตาม ถ้ามีผลไม้ที่หล่นอยู่ใต้ต้น เมื่อมีความอยากได้ ก็เก็บเอาไป ขณะนั้นก็เป็นกายกรรม แต่ไม่เป็นมโนกรรม

เพราะฉะนั้นกายกรรมไม่เป็นมโนกรรม วจีกรรมไม่เป็นมโนกรรม ที่แสดงเรื่องของกรรม ๓ ก็เพื่อที่จะแยกให้เห็นว่า กายกรรมไม่ใช่มโนกรรม วจีกรรมไม่ใช่มโนกรรม แต่สำหรับมโนกรรมที่จะเป็นมโนกรรมโดยคิดอยู่ในใจเฉยๆ ไม่ได้ล่วงไปทางกายทางวาจานั้นไม่สามารถจะสำเร็จลงไปได้ แต่ว่าต่างกับกายกรรมและวจีกรรม โดยที่มโนกรรมมีความตั้งใจเกิดขึ้นทางใจก่อน จึงจัดเป็นมโนกรรม

ถ้าใครคนหนึ่งแล้วก็นึกที่จะฆ่าคนนั้น แล้วก็จ้างคนอื่นไปฆ่าคนนั้น ขณะนั้นการฆ่าที่สำเร็จลงไปเป็นมโนกรรม แม้ว่าเป็นปาณาติบาตซึ่งเป็นข้อของกายกรรมก็จริง แต่กรรมนั้นสำเร็จลงเพราะมโนกรรม ไม่ใช่เพียงกายกรรม แต่ถ้าใครระงับไม่อยู่เลย เกิดประทุษร้ายคนนั้น แล้วคนนั้นตาย ขณะนั้นก็เป็นกายกรรม ซึ่งไม่มีความผูกพยาบาทคิดมาก่อนเลยว่าต้องการที่จะฆ่าคนนั้น แต่เกิดบันดาลโทสะ หรือป้องกันตัวหรืออะไรก็ตามแต่ ซึ่งทำให้บุคคลนั้นตายไป ขณะนั้นก็เป็นกายกรรม ซึ่งไม่ใช่มโนกรรม

เพราะฉะนั้นองค์ของมโนกรรมก็ดี หรือองค์ของกายกรรม วจีกรรมก็ดี เป็นการแสดงให้เห็นว่า ผลที่เกิดขึ้นจากกาย จากวาจานั้นๆ เป็นกายกรรม หรือว่าเป็นมโนกรรม

วจีกรรมย่อมขึ้นอยู่กับการทำลายประโยชน์ผู้ฟัง

ผู้ถาม การสอนธรรมที่ผิดๆเป็นการทำทุจริตหรือเปล่าครับ

ส. เป็นโทษค่ะ อย่าลืมนะค่ะ เป็นโทษ

ผู้ถาม คือ ผู้ที่สอนเข้าใจว่าคำสอนนั้นเป็นคำสอนที่ถูกต้อง และมีความปรารถนาดี มีความเมตตาต่อผู้อื่น ถึงสอน

ส. อันนี้ต้องขอให้แยกกัน ขณะที่ปรารถนาดีหวังดีนั้น เป็นส่วนหนึ่ง แต่ขณะที่เข้าใจธรรมผิด เป็นอีกส่วนหนึ่ง ซึ่งเป็นมโนกรรมถ้าเข้าใจธรรมผิด เพราะฉะนั้น ไม่ได้อยู่เพียงแค่ความเข้าใจผิดของตนเองผู้เดียว ยังขยายออกไปถึงบุคคลอื่น ที่จะทำให้บุคคลอื่นเข้าใจผิดด้วย

ผู้ถาม ขณะที่พูดที่สอนกันนั้นก็ป็นวจีทุจริต ใช่ไหมครับ

ส. ค่ะ เป็นมโนกรรมทางวจีทวาร เป็นอกุศลกรรม

ผู้ถาม ถ้าหากว่าบางขณะที่จิตมีความปรารถนาดี ขณะจิตนั้น ก็ไม่เป็นอกุศลกรรม ก็สลับกันไป

ส. เพราะฉะนั้นก็ต้องแล้วแต่ผู้ฟังด้วยที่จะช่วยผู้พูดธรรมไม่ให้ได้รับโทษมาก คือ พิจารณาส่งที่ได้ฟังแล้วเลือกเชื่อสิ่งที่ถูกต้อง อันนี้ก็จะเป็ทางที่จะช่วยผู้พูดธรรมที่คลาดเคลื่อนหรือที่เข้าใจผิด

เพราะเหตุว่าเรื่องของวจีกรรมเมื่อได้กล่าวไปแล้ว โทษมากหรือโทษน้อย ย่อมขึ้นอยู่กับการทำลายประโยชน์ เมื่อผู้ที่ได้ฟังเชื่อมากเสียประโยชน์มาก ก็เป็นโทษมาก แต่ถ้าได้ยั้งได้ฟังแล้วพิจารณาในเหตุในผล แล้วเลือกเชื่อในสิ่งที่มีเหตุมีผล สิ่งที่ไม่เป็นเหตุเป็นผลก็ไม่เชื่อ นั่นก็ผู้ที่มีความเห็นผิดที่กล่าวผิดผู้เดียวกีย่อมเป็นผู้ที่จะได้รับโทษจากความเห็นผิดของตนเอง แต่ว่าผู้ที่พิจารณาแล้ว และก็เลือกเชื่อในสิ่งที่มีเหตุมีผล ก็ช่วยบรรเทาผลหรือโทษซึ่งจะเกิดเพราะวาทะผิดของบุคคลนั้นได้

เช่นเดียวกับเรื่องของมุสาวาท ถ้าใครพูดสิ่งที่ไม่จริงทำให้คนอื่นเชื่อ เกิดความเข้าใจผิด เสียหายมาก ก็เป็นโทษมาก แต่ถึงเขาจะพูดสิ่งที่ไม่จริงแต่คนที่ฟังไม่เชื่อ โทษก็น้อยกว่าการที่ทำให้คนอื่นเชื่อผิด

ความเห็นผิดในเรื่องของกรรม

สำหรับเรื่องของความเห็นผิดที่ว่า ทานที่ให้แล้วไม่มีผล การเช่นสรวงไม่มีผล การบูชาไม่มีผล ผลวิบากแห่งกรรมที่บุคคลทำดีทำชั่ว ไม่มี โลกนี้ ไม่มี โลกหน้า ไม่มี มารดา ไม่มี บิดา ไม่มี เป็นไปได้ไหม ที่จะเห็นผิดอย่างนี้

ทุกคนรู้ว่า ทุกคนมีมารดาบิดา แต่เข้าใจว่า สิ่งใดๆที่กระทำต่อท่านไม่ว่าจะเป็น ทางกาย ทางวาจา นั้น ไม่มีผล แต่ไม่ใช่ว่าคนนั้นจะไม่รู้ว่าคนนี้เป็นบิดามารดา หรือไม่ ยอมเชื่อว่าเป็นบิดามารดา เพราะว่าทุกคนต้องมีมารดาบิดา

เพราะฉะนั้นทุกคนย่อมรู้ว่าต้องมีมารดาบิดา แต่บางคนอาจจะคิดว่า การกระทำความดีใดๆต่อท่านทั้งทางกาย ทางวาจา นั้น ไม่มีผล แต่ความจริงแล้ว ย่อมมีผล

ผู้ที่เห็นผิดก็เชื่อว่า สัตว์ผู้เป็นอุปาทิกะ ไม่มี หรือว่าสมณพราหมณ์ผู้ดำเนินไป โดยชอบ ผู้ปฏิบัติชอบ ผู้ทำโลกนี้และปรโลกให้แจ้งชัดด้วยปัญญาอันยิ่งด้วยตนเอง แล้วสอนผู้อื่นให้รู้ตาม ไม่มีในโลก คือ ไม่เชื่อในพระปัญญาคุณของพระผู้มีพระภาค อรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ความวิบัติอันเป็นโทษแห่งการงานทางใจ ๓ อย่าง มีความตั้งใจเป็นอกุศล ย่อมมีทุกข์เป็นกำไร มีทุกข์เป็นวิบาก อย่างนี้แล

ใครจะรู้หรือไม่รู้ก็ตาม การกระทำทางกายทางวาจาก็มีเป็นประจำทุกวัน แล้วแต่ว่าจะเป็นกุศลหรืออกุศลขึ้นไหน ข้อความต่อไปพระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย สัตว์ทั้งหลายเมื่อตายไป ย่อมเข้าถึงอบาย ทุคติ วินิบาต นรก เพราะเหตุแห่งความวิบัติอันเป็นโทษแห่งการงานทางกาย ๓ อย่าง อันมีความตั้งใจเป็นอกุศล เพราะเหตุแห่งความวิบัติอันเป็นโทษแห่งการงานทางวาจา ๔ อย่าง อันมีความตั้งใจเป็นอกุศล หรือเพราะเหตุแห่งความวิบัติอันเป็นโทษแห่งการงานทางใจ ๓ อย่าง อันมีความตั้งใจเป็นอกุศล

นี่ก็แสดงให้เห็นว่าโลกหน้ามี โลกอื่นมี และผลของอกุศลกรรมก็ต้องมีด้วย เพราะเหตุว่าสัตว์ทั้งหลายเมื่อตายไปย่อมเข้าถึงอบาย ทุคติ วินิบาต นรก เพราะเหตุ

แห่งความวิบัติอันเป็นโทษแห่งการงานทางกาย ๓ อย่าง ทางวาจา ๔ อย่าง และทางใจ ๓ อย่าง แต่อย่าลืมนึกว่าพระผู้มีพระภาคตรัสว่า สัตว์ทั้งหลายเมื่อตายไป

เพราะฉะนั้นที่จะให้เห็นนรก เห็นสวรรค์เดี๋ยวนี้ ยังเห็นไม่ได้ จนกว่าจะเมื่อตายไป จะรอให้ถึงเวลานั้นแล้วก็พิสูจน์ได้ ไปพิสูจน์กันที่โน้น แต่ว่าไม่ใช่พิสูจน์กันที่นี่

มารดาบิดาเป็นพรหมของบุตร

เมื่อทราบว่ มารดาบิดาเป็นพรหมของบุตร คือเป็นผู้ให้กำเนิด ถ้าไม่มีมารดาบิดา คนนั้นเกิดมาในโลกนี้ไม่ได้ ที่คนนั้นจะเกิดมาในโลกจนกระทั่งมีเงินมีทอง ไม่ว่าจะ เป็นวัยกลางของชีวิตก็ตามแต่ อย่าลืมนึกว่าเพราะบิดามารดาเป็นพรหม คือ เป็นผู้ให้กำเนิด

เรื่องของบิดามารดาเป็นเรื่องของตัวท่าน แต่เรื่องของบุตร เป็นเรื่องที่จะต้องรู้จัก พระคุณว่า มารดาบิดาเป็นผู้ที่มีคุณโดยสถานหนึ่งสถานใด ไม่ว่าจะ เป็นโดยเป็นพรหม คือ ผู้ให้กำเนิด หรือเป็นบูรพาจารย์ คือ เป็นครูคนแรกในชีวิตที่จะสั่งสอนลูกแม่แต่ให้เดิน ให้รับประทานอาหาร ให้แต่งตัว ให้ทำทุกสิ่งทุกอย่าง หรือว่าเป็นบูรพเทพ หรือว่าเป็นอาหุเนยยบุคคลของบุตร คือ ผู้ที่ควรแก่การที่จะได้รับของที่บุตรจะนำมาให้เป็นการบูชา

เพราะฉะนั้นเรื่องของบุตรต้องเป็นเรื่องของบุตร ไม่จำเป็นต้องไประลึกถึงมารดาบิดาในทางส่วนตัวของท่าน ว่าท่านไม่ทำหน้าที่นั้น อาจจะเป็นด้วยเคราะห์กรรมของบุตรนั่นเอง โช้ไหม หรือว่าจะต้องไปคิดว่า เป็นการกระทำของมารดาบิดา ซึ่งไม่สมควร

เรื่องของใครก็ต้องเป็นเรื่องของคนนั้น ในเมื่อเป็นบุตรก็ควรจะทำหน้าที่ของบุตร ส่วนมารดาบิดาจะมีเคราะห์กรรมที่ทำให้ต้องพลัดพรากจากกันอย่างไร ก็ต้องเป็นเรื่องของบุตรด้วย ถ้าบุตรทำกรรมมาดี ก็จะไม่มีการพลัดพรากจากมารดาบิดา ก็ย่อมจะได้รับการอุปถัมภ์อุปการะจากมารดาบิดา ก็ควรจะคำนึงถึงกรรมของตน และไม่ควรสร้างกรรมต่อไป โดยการที่ไม่เห็นคุณของมารดาบิดา

กุศลกรรมกับกุศลวิบาก

สำหรับทางฝ่ายกุศลกรรม พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย เราไม่รู้แล้ว ย่อมไม่กล่าวความสิ้นสุดแห่งกรรมที่สัตว์ตั้งใจกระทำสั่งสมขึ้น กิวิบากนั้นแลย่อมเกิดในปัจจุบัน ในอภัพปัตติไป หรือในอภัพต่อไป

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย เราไม่รู้แล้ว ย่อมไม่กล่าวการทำให้สุดทุกข์แห่งกรรมที่สัตว์ตั้งใจกระทำสั่งสมขึ้น

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ในข้อนั้นสมบัติแห่งการงานทางกาย ๓ อย่าง มีความตั้งใจเป็นกุศล มีสุขเป็นกำไร มีสุขเป็นวิบาก สมบัติแห่งการงานทางวาจา ๔ อย่าง มีความตั้งใจเป็นกุศล ย่อมมีสุขเป็นกำไร มีสุขเป็นวิบาก สมบัติแห่งการงานทางใจ ๓ อย่าง มีความตั้งใจเป็นกุศล ย่อมมีสุขเป็นกำไร มีสุขเป็นวิบาก

ทางฝ่ายกุศลก็ให้ผลตามกาละ คืออาจจะเป็นในปัจจุบันชาติ หรือในชาติหน้า หรือในชาติต่อไปได้

สำหรับการรับผลของกุศลกรรมและอกุศลกรรมในกามภูมิ ๑๑ ภูมิ คือ ในอบายภูมิ ๔ ภูมิ ได้แก่ นรก ๑ เดรัจฉาน ๑ เปปรต ๑ อสุรกาย ๑ และในสุคติภูมิ ๗ คือ ในมนุษย์ ๑ ในสวรรค์ ๖

ผลของกรรมที่จะได้รับ บางครั้งอาจจะแม่นยำเหมือนกับกรรมที่ได้กระทำแล้ว แต่ว่าบางครั้งก็ไม่แม่นยำเหมือนกับกรรมที่ได้กระทำแล้ว เพราะเหตุว่าโลกย่อมเปลี่ยนแปลงไปเรื่อย ๆ สมัยก่อนไม่มีรถยนต์ ไม่มีการฆบรชนคนตาย แต่ก็มีเจตนาที่จะเบียดเบียนที่จะประทุษร้าย แต่วัตถุเครื่องใช้ในแต่ละสมัยย่อมต่างกัน

เพราะฉะนั้นผลของกรรมที่จะได้รับในแต่ละยุคในแต่ละสมัย ย่อมแม่นยำเหมือนกับกรรมที่ได้กระทำแล้วบ้าง และไม่แม่นยำเหมือนกับกรรมที่ได้กระทำแล้วบ้าง

อย่างผลของกุศลวิบากในแต่ละประเทศก็ย่อมจะต่างกัน รสผลไม้อร่อย ๆ ในเมืองร้อนกับในเมืองหนาวก็ต่างกัน แต่เมื่อเป็นผลของกุศลวิบาก ก็ย่อมจะได้รับผลที่

น่าพอใจ แต่ว่าผลที่น่าพอใจจะเป็นรสผลไม้ชนิดใด ในกาลไหน ก็ย่อมแล้วแต่ทวารและ
อารมณ์ที่จะเกิดขึ้น ซึ่งเหมาะสมแก่กรรมนั้น ๆ

หรือแม้แต่ในสวรรค์ อารมณ์ทั้งหลายประณีตกว่าในมนุษย์ แต่ก็ยังเป็นผลของกุศล
กรรม ในสวรรค์ก็มีอารมณ์ที่ประณีตมากกว่าในมนุษย์ แต่ในมนุษย์ก็มีอารมณ์ที่
ประณีตเมื่อเป็นผลของกุศลด้วย แต่ก็เห็นได้ว่า ผลของกุศลในมนุษย์กับผลของกุศล
ในสวรรค์ ก็ย่อมต่างกันไปตามควรแก่ทวารและอารมณ์ที่จะเกิดขึ้นนั้น ๆ เพราะกรรม
นั้น ๆ

กุศลวิบากไม่เที่ยง

ให้ทราบว่า ถ้าเป็นผลของกุศลกรรม ย่อมทำให้ได้รับกระทบกับอารมณ์ที่น่า
พอใจ ทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย แต่ไม่เที่ยง

เพราะฉะนั้น ชั่วขณะเล็กน้อยที่รับผลของกุศลกรรม แล้วก็หมดไป และก็ย่อม
ได้รับผลของอกุศลกรรมเมื่อถึงโอกาสที่จะอกุศลกรรมจะให้ผล

ซึ่งขอกล่าวถึงข้อความในสารัตถปกาสินี อรรถกถาสังยุตตนิกาย สคาถวรรค
สุพรหมสูตร ซึ่งมีข้อความว่า

ได้ยินว่าเทพบุตรนั้น อันเหล่าเทพอัปสรห้อมล้อมแล้ว ไปยังสนามกีฬานันทวัน

นี่ก็เป็นทีที่เพลิดเพลินมาก ในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ใครๆก็ย่อมจะไปเที่ยว ไม่ว่าจะ
ในมนุษย์หรือในสวรรค์ เพราะฉะนั้นที่เที่ยวของมนุษย์โลกก็อย่างหนึ่ง ที่เข้าใจว่าในโลก
มนุษย์มีที่ๆน่าเพลิดเพลิน มีอิฏฐารมณ์ทางตา ทางหู ก็อย่างหนึ่ง แต่ว่าบนสวรรค์ที่
เที่ยว ที่เพลิดเพลิน ก็เป็นสวณันทวัน

เทพบุตรนั้นนั่ง ณ อาสนะที่จัดไว้ ใต้โคนต้นปาริฉัตร เหล่าเทพธิดา ๕๐๐ ก็นั่ง
ล้อมเทพบุตรนั้น เหล่าเทพธิดา ๕๐๐ ก็ปิ่นขึ้นต้นไม้ ถามว่า ก็ต้นไม้แม่สูง ๑๐๐ โยชน์

ท่านผู้ฟังที่อยากจะคิดคำนวณว่า บนสวรรค์จะกว้างใหญ่สักเท่าไร ต้นไม้สูง
๑๐๐ โยชน์ ก็พิสูจน์เวลาที่ถึงที่นั่น ไม่ใช่ที่นี่

ถามว่า ก็ต้นไม้แม่สูง ๑๐๐ โยชน์ ก็นั่งลงมาถึงมือด้วยอำนาจจิตของเหล่า
เทวดา มิใช่หรือ

นี่คือ ความสุขในสวรรค์ ไม่ต้องลำบากเลย แม้แต่ว่าจะต้องการดอกไม้ ต้นไม้ก็
น้อมกิ่งลงมา เพราะฉะนั้นจึงมีคำถามว่า เหตุใดเทพธิดาเหล่านั้นจึงต้องปีนขึ้นไป นำ
สงฆ์ใช้ไหม อยู่บนสวรรค์แล้วก็ต้องมีเรื่องสนุก ตามที่เคยสนุกในสังสารวัฏ

ตอบว่า เพราะเทพธิดาเหล่านั้นสนใจแต่จะเล่น

อยู่เฉย ๆ ไม่เป็น ในโลกมนุษย์นี้ก็เช่นเดียวกัน ไม่มีใครนั่งเฉย ๆ อยู่เฉย ๆ ทุกคน
ก็แสวงหาที่เที่ยว ที่จะสนุก แม้ว่าจะขึ้นไปอยู่บนสวรรค์แล้ว ก็สนใจแต่จะเล่น

แต่ครั้นปีนขึ้นไปแล้ว ก็ขับเพลงด้วยเสียงอันไพเราะ ทำดอกไม้ทั้งหลายให้หล่น
ลง

ในขณะที่บนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ย่อมมีเทพธิดาซึ่งกำลังทำอย่างนี้อยู่ คนละโลก
เหล่าเทพธิดานอกนี้ คือ ที่ไม่ได้ปีนขึ้นไปเก็บดอกไม้เหล่านั้น ก็เก็บดอกไม้เหล่านั้น
มาทำเป็นพวงมาลัยชั่วคราวเหมือนกัน เป็นต้น ครั้นนั้น เหล่าเทพธิดาที่ปีนขึ้นไปต้นไม้อีกทำกาละ
คือ จูติด้วยอำนาจอุปปัฏเจตกรรมประหารครั้งเดียวเท่านั้น ไปบังเกิดในอเวจีนรก เสวย
ทุกข์ใหญ่

สำหรับอุปปัฏเจตกรรมหรืออุปฆาตกรรม ย่อมมีในมนุษย์และในสวรรค์บาง
เหล่า กับเทพธิดาหรือเทพบุตรบางพวก เพราะฉะนั้นสำหรับเทพธิดาที่กำลังปีนต้นไม้
เล่นและขับเพลงด้วยเสียงอันไพเราะ ทำดอกไม้ทั้งหลายให้หล่นลง มีอุปปัฏเจตกรรม
เกิดขึ้น ตัดรอนความสุขที่กำลังสุขอย่างยิ่งในสวนนันทวัน ไปเกิดในอเวจีนรก เสวยทุกข์
ใหญ่

ไม่มีใครทำได้ นอกจากกรรม ซึ่งขณะไหน เมื่อไร ย่อมได้ทั้งสิ้น ทุกคนควรเห็นว่า
สิ่งซึ่งไม่คาดฝันว่าจะเกิด กรรมก็ยังกระทำให้เกิดขึ้นได้ โดยเฉพาะเมื่อคิดถึงเหตุการณ์
ประจำวัน อุปattiเหตุต่างๆที่เกิดขึ้น ก็ย่อมเป็นไปตามกรรมทั้งสิ้น

เมื่อเวลาล่วงไป เทพบุตรนั้นก็รำพึงว่า ไม่ได้ยินเสียงเทพธิดาเหล่านั้น ดอกไม้ก็
ไม่หล่น เขาไปไหนกันหนอ ก็เห็นว่าไปเกิดในนรก เกิดรังทิดใจเพราะความโศกในของ
รัก จึงดำริว่า ด้วยเหตุเพียงเท่านี้ เหล่าเทพธิดาก็ไปตามกรรม

คือ ยังเห็นกันหลัด ๆ ยังสนุกสนาน ยังเปลือยเปลือย ยังขับเพลง แต่ว่าเพียงอุปปัฏ
เจตกรรม ด้วยเหตุเพียงเท่านี้ เหล่าเทพธิดาก็ไปตามกรรม

ตัวเราจะมีอายุสังขารเท่าไรกันแล้ว เทพบุตรนั้นดำริว่าในวันที่ ๗ เราก็จะพึงทำ
กาละ พร้อมกับเหล่าเทพธิดา ๕๐๐ ส่วนที่เหลือ พวกนั้นก็เกิดในนรกนั้นเหมือนกัน
รันทระทมเพราะความโศกที่รุนแรง เทพบุตรนั้นก็ดำริว่าในมนุษยโลกพร้อมทั้งเทวโลก
นอกจากพระตถาคตแล้ว ก็ไม่มีใครสามารถดับความโศกของเรานี้ได้ จึงไปเฝ้าพระผู้มี
พระภาค กล่าวคาถา

ตามข้อความในสุพรรณมสูตร ซึ่งมีข้อความว่า

สุพรรณมเทวบุตรยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งแล้ว ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาค
ด้วยคาถาว่า

จิตนี้สะดุ้งอยู่เป็นนิตย์

ทุกคนลองพิจารณาดู ถ้าเห็นอย่างนี้จะสะดุ้งสักแค่ไหน

จิตนี้สะดุ้งอยู่เป็นนิตย์ ใจนี้หวาดเสียวอยู่เป็นนิตย์

ถ้าเห็นนรกจริง ๆ จะรู้ว่าอกุศลกรรมทั้งหลายไม่ควรกระทำเลย เพราะเหตุว่า
จะต้องได้รับผลที่เป็นทุกข์มาก เทพบุตรกราบทูลพระผู้มีพระภาคด้วยคาถาว่า

จิตนี้สะดุ้งอยู่เป็นนิตย์ ใจนี้หวาดเสียวอยู่เป็นนิตย์ ทั้งเมื่อกิจไม่เกิดขึ้น ทั้ง
เกิดขึ้นแล้วก็ตาม ถ้าความไม่สะดุ้งกลัวมีอยู่ ข้าพระองค์ทูลถามแล้ว โปรดตรัสบอก
ความไม่สะดุ้งนั้นแก่ข้าพระองค์เถิด

ข้อความที่ว่า จิตนี้สะดุ้งอยู่เป็นนิตย์ ใจนี้หวาดเสียวอยู่เป็นนิตย์ ทั้งเมื่อกิจไม่
เกิดขึ้น ทั้งเกิดขึ้นแล้วก็ตาม กิจที่ไม่เกิดขึ้น คือ จตุกกิจที่ยังไม่เกิดขึ้น

สำหรับทุกท่านในขณะนี้ คือ กิจที่ยังไม่เกิดขึ้น เห็น กำลังเห็น เป็นกิจหนึ่งของ
จิตที่กำลังเกิดอยู่ ได้ยิน ขณะที่กำลังได้ยิน ก็เป็นกิจที่เกิดขึ้น แต่ว่ากิจหนึ่งซึ่งยังไม่เกิด
ในภพนี้ในชาตินี้ คือ จตุกกิจ กิจสุดท้ายที่จะทำให้เคลื่อนพ้นจากสภาพความเป็นบุคคลนี้

เพราะฉะนั้นที่กล่าวว่า ใจนี้หวาดเสียวอยู่เป็นนิตย์ ทั้งเมื่อกิจไม่เกิดขึ้น คือ จตุ
กิจของตนเองยังไม่เกิด ทั้งเกิดขึ้นแล้วก็ตาม คือ จตุกกิจของคนอื่นที่เกิดแล้ว ซึ่งมองเห็น
อยู่ชัด ๆ ว่าหนีไม่พ้น จะต้องเกิดขึ้นแน่นอน แต่ว่าเมื่อเห็นจตุจิตของคนอื่นก็คือจตุจิต
ของคนอื่นเกิดขึ้นแล้ว กิจนั้นของบุคคลนั้นเกิดขึ้นแล้ว แต่สำหรับตัวผู้มีชีวิตอยู่ เป็นกิจ

ที่ยังไม่เกิดขึ้น เพราะฉะนั้นเมื่อมีความหวาดเสียว มีความสะดุ้งอยู่เป็นนิตย์ ก็กราบทูลว่า โปรดตรัสบอกความไม่สะดุ้งนั้นแก่ข้าพระองค์เถิด

มีหนทางใหม่ที่จะพ้นจากความสะดุ้ง ความหวาดเสียว ซึ่งก็มีหนทางเดียว ซึ่งพระผู้มีพระภาคตรัสว่า

เรายังไม่เห็นความสวัสดิแห่งสัตว์ทั้งหลาย นอกจากปัญญาและความเพียร นอกจากความสำรวมอินทรีย์ นอกจากความสละวางทุกสิ่งทุกอย่าง

ข้อความในพระไตรปิฎก สุพรรณสูตรมีว่า

สุพรรณเทวบุตรได้กล่าวดังนี้แล้ว ก็อันตรธานไปในที่นั่นเอง

ข้อความในอรรถกถามีว่า

เมื่อจบธรรมเทศนา เทพบุตรนั้นก็ตั้งอยู่ในโสดาปัตติผล

แสดงให้เห็นว่า หลงลืมสตินานมากไหม ระหว่างที่อยู่ที่สวนนันทวัน กำลังเพลิดเพลิด ฟังเพลงขับ และดูดอกไม้ที่กำลังร่วงหล่นลงมา แต่ว่าเมื่อได้ฟังพระธรรมก็ระลึกได้

นี่คือ ผลของสะสมสั่งสมกุศล ที่จะทำให้อะลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ ถ้าได้ฟังบ่อย ๆ และระลึกบ่อย ๆ จนกระทั่งชิน จนกระทั่งชำนาญ ถึงแม้ว่าจะเกิดบนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ มีเวลาที่จะเพลิดเพลิดมากมายทีเดียว แต่เพียงได้ฟังพระธรรมเทศนาให้สำรวมอินทรีย์ คือ ระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ ในขณะนั้นนั่นเอง ย่อมระลึกได้ ถ้าเป็นผู้ที่เข้าใจถูก และได้สะสมอบรมอุปนิสัยมาเป็นอันมาก ก็ทำให้สภาพธรรมปรากฏในขณะนั้นตามความเป็นจริงได้

เพราะฉะนั้นก็ต้องปัญญาและความเพียร ไม่ใช่เพียงแค่เข้าใจ แต่จะต้องมีการสะสม อบรม ระลึกรู้ ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ จนกระทั่งรู้แจ้งชัดจริง ๆ

มูลนิธิศึกษาและเผยแพร่พระพุทธศาสนา

Dhamma Study And Support Foundation

เข้าใจเรื่องกรรม เล่ม ๒

๖๒